

TESAM STRATEJİ

Akademik Aktüel Dergi | Temmuz 2023 | Sayı 8 | ISSN: 2980-0498

Çevre ve İklim

İklim Değişikliği Nedeniyle Deniz Sınırlarının Değişimi

Prof. Dr. Hasan Köni

Büyümenin Sınırları ve Sorumlulukları

Prof. Dr. Önder Kutlu

İklim Değişikliği ve Şehirler

Prof. Dr. Bekir Parlak

Rakamlarla Komplu Teorileri Arasında İklim Göçü

Prof. Dr. Hamza Ateş

Hasan Köni-Önder Kutlu-Bekir Parlak-Hamza Ateş-Fikret Birdişi
Semiha Sultan Tekkanat-İrem Yalkı-Aykut Karahan-Zafer Furkan Arslan

Binamız 2018 yılında yapılmış olup, 2019 yılından beri faaliyet göstermektedir. **SON DEPREM YÖNETMELİĞİNE UYGUNDUR.**

Zeynepi bir başlangıç için...

Eyüpsultan Pierre Loti Kampüsü

ERKEN KAYITLARIMIZ DEVAM EDİYOR

Anaokulu•

İlkokul•

Ortaokul•

Anadolu Lisesi•

Fen Lisesi•

 www.safakokullari.com

 0(850) 420 6585

Eyüpsultan Pierre Loti Kampüsü

Merkez Mh. Zeynep Hatun Sk. A blok No.6 Eyupsultan/ istanbul

 **Ş A F A K
OKULLARI**

AKADEMİSYENLERE ÖZEL

YARINI BİLEMİYİZ...

BÜTÇE DOSTU
KAMPANYA...

%30'a

VARAN
İNDİRİM

- ✓ TRAFİK
- ✓ KASKO
- ✓ SAĞLIK

0(216) 576 2 576
0(541) 213 58 06
www.happysigorta.com

Küçükbakkalköy Mh.
Şerifali Cd. N:7-9 D:2
Ataşehir/ İSTANBUL

Happi
Life Sigorta

TESAM Adına İmtiyaz Sahibi
Dr. Yıldırım Deniz

Editör
Muhammet Aydoğan

Yardımcı Editör
Ferzan Taşpınar

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Hasan Köni
Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan
Prof. Dr. Veysel Bozkurt
Prof. Dr. Talat Canbolat
Prof. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel
Prof. Dr. Ahmet Nohutçu
Prof. Dr. Kürşat Yıldırım
Doç. Dr. Arzu Al
Doç. Dr. Levent Ersin Orallı

Tasarım

www.rmgmedya.com

Adres
TESAM Küçükbakkalköy Mah. Kayışdağı Cad.
No: 111
Ataşehir / İstanbul

Tel & Fax
0216 461 00 47

Mail
tesamstrateji@tesam.org.tr

ISSN: 2980-0498

Web
www.tesam.org.tr

TESAM'ın aylık aktüel akademik yayınıdır.

Dergide yer alan bilgi ve değerlendirmeler sadece bölüm yazarlarının görüşlerini ifade etmektedir.

© 2023 TESAM

Dergideki tüm yazıların telif hakları TESAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayınlanamaz.

Editörden

Dünya üzerindeki her birey, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin etkisi altında. TESAM Strateji Dergimizin bu sayısında, iklim değişikliği ve çevresel sorunların ne kadar karmaşık ve geniş kapsamlı olduğunu keşfedeceğiz.

Artan sanayileşme ve plansız kentleşme hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ekolojik zorlukların şiddetlenmesine neden oldu. 21. yüzyılın başından itibaren, iklim değişikliği konusunda oluşturulan yeni nesil politikalar, sanayileşmenin getirdiği çevresel ve sosyoekonomik zorluklara yanıt olarak tasarlandı. Bu politikaların ana hedefi, çevresel sürdürülebilirliği öne çıkarmak ve karbon salımlarını azaltmaktır. Ancak bu politika adaptasyonlarının en büyük itici gücü, 2015'te imzalanan ve küresel çapta bir dönüm noktası teşkil eden Paris İklim Anlaşması oldu.

Paris İklim Anlaşması, 2015'te kabul edilen ve 195 ülkenin imzaladığı tarihi bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın amacı, küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2°C altında tutmak ve bu artışı 1.5°C'yle sınırlamak için çaba göstermektir. Anlaşma, sadece uluslararası bir bilinci simgelemekle kalmıyor, aynı zamanda ulusların ve şehirlerin iklim ve sürdürülebilirlik alanında nasıl daha proaktif olabileceğine dair bir yol haritası sunuyor. Bu yol haritasının pratikte nasıl uygulandığına dair örnekleri bu sayımızda detaylı olarak bulabileceksiniz.

Bu sayıda, küresel sıcaklık artışı sonrası deniz sınırlarının nasıl değiştiğinden, sıfır karbon politikalarının ülkelerin ülkelerin büyümesini nasıl sınırlandırdığına, şehirlerin karşılaştığı çevresel zorluklardan, iklim göçüne kadar bir dizi konuda derinlemesine yazılar bulacaksınız. Aynı zamanda, CO₂'nin artışının neden bu kadar önemli olduğunu, Avrupa'nın Yeşil Mutabakatının bu süreci nasıl etkileyebileceğini ve iklim politikalarının uluslararası ilişkilerde nasıl bir rol oynadığını da keşfedeceksiniz.

Dergimizde sunulan bilgilerin ışığında, okurlarımızın iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konularında bilinçlenmesini ve bu bilinçle harekete geçmelerini umuyoruz. Her bireyin, toplulukların ve ulusların sürdürülebilir bir gelecek için atabileceği adımlar vardır. Küçük değişikliklerle başlamak, topluluklarımızda sürdürülebilirlik projelerine katılmak ve yerel yönetimlerle işbirliği yaparak karbon ayak izimizi azaltmak için adımlar atabiliriz. Unutmayalım ki, her bireyin katkısı, bu küresel mücadelede büyük bir fark yaratabilir.

Bu sayımıza yazılarıyla katkı veren tüm hocalarımıza teşekkürü bir borç bilirim. İyi okumalar!

Muhammet Aydoğan

Editör

İçindekiler

6

İklim Değişikliği Nedeniyle Deniz Sınırlarının Değişimi
Prof. Dr. Hasan Köni

10

Büyümenin Sınırları ve Sorumlulukları
Prof. Dr. Önder Kutlu

14

İklim Değişikliği ve Şehirler
Prof. Dr. Bekir Parlak

21

Rakamlarla Komplo Teorileri Arasında İklim Göçü
Prof. Dr. Hamza Ateş

30

Çevresel Güvenlik: Doğa Varlıklarının Metaekolojisi
Prof. Dr. Fikret Birdişi

33

İklim Değişikliği ve İklim Eylemi Girişimleri
Dr. Öğr. Üyesi Semiha Sultan Tekkanat

37

CO₂ Artışını 1.5°C ile Sınırlı Tutmak Neden Bu Kadar Önemli? Avrupa Yeşil Mutabakatı Süreci Hızlandıracak mı?
Dr. Öğr. Üyesi İrem Yalkı

42

Bir Ontolojik Güven(siz)lik Alanı Olarak Çevre ve Sürdürülebilirlik
Dr. Aykut Karahan

48

Paris İklim Anlaşması ve Küresel İklim Politikalarının Uluslararası İlişkilere Etkisi
Zafer Furkan Arslan

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ NEDENİYLE DENİZ SINIRLARININ DEĞİŞİMİ

Küresel ısınma nedeniyle meydana gelen iklim değişikliğinin yeryüzünde olağanüstü etkileri var.Örneğin, artan fırtınalar, şiddetli yağmurların doğurduğu seller ya da aşırı kuraklıklar, gıda ürünleri üzerinde bu gibi gelişmelerin etkileri, insan oğullarını yeni yaşam alanlarına gitmeğe zorluyor.

Prof. Dr. Hasan Köni

Bugün uluslararası hukukta iklim nedeniyle göç konusunu tartışıyoruz. Ancak, bir harp okulu hocası olarak üzerinde durduğumuz önemli bir konu daha var. Isınma nedeniyle Kuzey ve Güney kutbundaki buzulların erimesi sonucu deniz seviyelerinde önemli yükselmeler olacağına dikkat çekilmesi ve bu çekilmenin devletlerin 1982 Uluslararası Deniz Sözleşmesiyle belirlenen sınırlardaki değişimlerdir. Pasifikte bulunan ada devletlerinde veya takım adalar devletlerinde deniz sınırlarının değişmesi nedeniyle önce bu devletler arasında önemli çatışmaların çıkacağı ve gittikçe yükselen deniz suları nedeniyle geniş sahil alanlarına sahip devletlerde bu çatışmaların içine çekileceklerdir.

Birleşmiş Milletler ve uluslararası deniz alanı ile ilgili örgütler bu konuları ele almışlardır. 1982 Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesinin (UNCLOS) dibacesinde yazdığı gibi deniz alanlarının belirlenmesinde kabul edilen kuralları, Birleşmiş Milletler Uluslararası Denizcilik Örgütünün yeniden yorumlayarak, denizlerin yükselmesi nedeniyle yapılacak deniz sınırları değişimleri konusunda karar alması şimdilik mümkün gözükmemektedir.

Henüz bu konularda devletler arasında

"Hükümetlerarası İklim Değişimi Panel'nin (IPCC) bulgularına göre Ortalama olarak deniz seviyesi 2006-2015 yılları arasında yılda 3.6 milimetre olarak artmıştır."

bir uyuşma oluşmadığı için yeni hukuk düzenlemelerine başlanmasına geçilememiştir. Var olan uluslararası hukuk kuralları ve uluslararası mahkeme kararları da henüz bu konuyu kapsamamaktadır. Gelecekte deniz hukuku kurallarının iklim şartlarının zorlamalarına göre değişebileceği muhtemeldir.

DENİZ ALANLARININ DURUMU

Hükümetlerarası İklim Değişimi Panel'nin (IPCC) bulgularına göre Ortalama olarak deniz seviyesi 2006-2015 yılları arasında yılda 3.6 milimetre olarak artmıştır.

IPCC'nin 2019 yılında yaptığı bu analizde dört değişik senaryo öngörülmüştür. Küresel ısınmanın, Paris Antlaşmasına göre kabul edilen 1.5 derece yerine 2 derece artması karşısında suların yıllık yükselme oranı 0.43 mm çıkacaktır. 2015 Paris

Antlaşmasındaki önlemlere uyulmadığı takdirde suların yükselmesi 2100 yıllarında 0.84mm olacaktır. Suların yükselmesi sonraki yıllarda da devam edecek buzların büyük miktarda erimesi sonucu deniz suyu yüksekliği 7 metreyi bulacaktır.²

2 [https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads...IPCC Sea Level Change adıyla internette yapılan araştırmalarda okyanuslar ve kara alanlarındaki sular konusunda onlarca rapor rastlanmaktadır. Son raporlar 2022 yılına kadarki gelişmeleriz ele almaktadır. Tabii ki hukuki konular ve çözüm yolları öne sürülmemiştir.](https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads...IPCC_Sea_Level_Change_adıyla_internette_yapılan_araştırmalarda_okyanuslar_ve_kara_alanlarındaki_sular_konusunda_onlarca_rapor_rastlanmaktadır.Son_raporlar_2022_yılına_kadarki_gelişmeleriz_ele_almaktadır.Tabii_ki_hukuki_konular_ve_çözüm_yolları_öne_sürülmemiştir.)

1 Prof. Dr. Hasan Köni, İstanbul Kültür Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, TESAM Yüksek İstişare Heyeti Başkanı.

ADALARIN DURUMU

Bu gelişmeler sonucu Karayiplerde ve Güney Çin denizinde, Pasifikte ve Hint Okyanusunda bulunan 58 ada ve üzerinde yaşayan 65 milyonluk nüfus zor durumda kalacaktır. Batı Pasifikte ve kıyı alanlarına göre yukarda saydığımız bölgelerde sular diğer alanlara göre üç misli hızla artmaktadır. Bu durum küçük kalkınmakta olan adalar silsilesi için adaletsiz bir durum yaratacaktır. Denizin hafifçe yükselmesi bile deniz seviyesinde birkaç metre yukarda toprakları olan bu adalarda büyük toprak kaybına neden olacak, ekonomik girişimleri duracak ve ileriki yıllarda mevsimsel ya da sürekli olarak su baskınlarına maruz kalacaklardır. Bu adalardan yoğun bir biçimde göçlerin olması beklenmektedir. Bu küçük adalar topluluğunun ada çevrelerine güçlendiren yeni yapılanmalara gidecek, denize duvarları inşa edecek ve adalara toprak dolgusu yapacak, mali güçleri yoktur. Süleyman adalarının beş tanesi son on yıl içinde ortadan kaybolmuştur.

Bu adalar için Münhasır Ekonomik Bölge (EEC) önemli bir konumdadır. Adanın alanın küçülmesi sonucu ekonomik bölgelerinin

çapı da gerileyecektir. Daha önce sahip oldukları karasularının küçülmesi sonucu bu alandaki egemenliklerini kaybetmiş olacaklardır. Bu adaların, Münhasır ekonomik bölgeleri kendi toprak alanlarının 28 katı kadardır. Bazı adaların bu ileri alanlarda petrol ve gaz alanlarına sahip olduğu görülmekte ancak en önemli kazançları balıkçılık olmaktadır. Belirginliğini kaybeden deniz alanları nedeniyle ada sakinleri büyük bir ekonomik çöküş yaşayacaklardır.

2021 yılında Pasifik Okyanusunda bulunan 18 ada, Pasifik Adaları Forumu adı altında toplanarak iklim değişikliği nedeniyle yükselen suların kendi deniz sınırlarına etkisi hakkında bir toplantı yapmışlardır. Bu toplantı sonucu bir bildiri yayınlayan Forumcular deniz alanlarının olduğu kalacağı hususunda karar almışlardır. Bu değişmesi muhtemel olan deniz sınırlarına karşı alınan ilk çok taraflı diplomatik anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre kara suların temel çizgisinin değişmeyeceği ve sınırların kara parçasının kaybına karşılık aynı kalması gerektiğini gösteren ilk anlaşma olmuştur. Aynı alanda yanı çıkarlara sahip olan adaların yaptığı bu anlaşmanın benzerini

günümüzde 192 devletin çeşitli çıkarlarının çatıştığı deniz alanlarının bulunduğu bir ortamda kabul ettirmek mümkün gözükmemektedir.

YUNAN ADALARI

Yunanistan bir adalar devleti olduğunu iddia etmektedir. IPP'nin yaptığı araştırmalara göre 1995'ten itibaren Doğu Akdeniz'de deniz yükselmesi her yıl 20 mm olarak hesaplanmıştır. Ege denizindeki yükselme ise son 30-40 yıl içinde gittikçe artan oranda bir yükselme olduğunu göstermektedir. Bu yükselmenin nedenlerinden biri olarak Doğu Akdeniz'de su sıcaklığının yılda 0,12 derece yükselmiş olmasıdır. Akdeniz'de ortalama deniz seviyesinin yükselmesi yılda 5 cm kadardır. 2100 yılına kadar bu yükselmenin 50 cm bulması beklenmektedir. Isınmanın devam etmesi durumunda yükselmenin 86 cm kadar olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda Nil vadisi, Venedik ve Selanik, Akdeniz'de en hassas bölgeler olma

durumundadır.³ Yunanlılar, nedense adaların toprak kaybıyla ilgilenmek yerine çok turist çeken plaj alanlarının erozyon ve kaybı üzerinde araştırmalar yapmaktadırlar.

Ege adalarının toprak kaybı nedeniyle deniz alanlarında bir gerileme olacağını kabul etmeleri şimdilik pek mümkün gözükmemektedir. Adalarda nehir akıntıları olmadığı için alüvyon birikimleri bulunmamakta ve tüm ege adaları erozyona uğramaktadır. Doğu Akdeniz'in ısınması ve deniz yüksekliği nedeniyle bu adaların plaj alanları daralmaktadır. Ege bölgesi ada ve kayalıklardan oluşmakta Yunan tarafında kıyı uzunluğu 5580 km'yi bulmaktadır.⁷⁰ Yunan adasında sürekli kalan nüfus 100 kişi kadar ve 45 adada nüfus 1000 kişiden fazla olmaktadır.

Yaz aylarında şimdiye kadar gelen turist sayısı 17 milyon kadardır. Adaların kıyılarında 1950-2000 yılları arasında 25%'lik bir erozyon

³ <https://www.climatechange.org/greece/coastal/floods/>

vardır erozyon vardır.⁴ Türkiye'nin Ege adaları ve kıyı alanlarındaki olabilecek kayıpları nedeniyle yapılmış genel bir araştırmayı bulamadım, Genel olarak bütün Egeyi kapsayan araştırmalar var.

DENİZ HUKUKUNDA ÇÖZÜM YOLLARI NE OLABİLİR?

Devletlerin ulusal çıkarları konusundaki tutumlarından yol çıkarak şimdiye kadar yaptıkları anlaşmalarda ve uluslararası mahkeme kararlarına oluşturulmuş var olan sınırların kabul görmesi gibi bir yaklaşım içine girebilecekleri tahmin edilebilir. Bu durumda iklim gelişmelerini dikkate alarak periyodik bir şekilde deniz alanlarının durumu konusunda yeniden haritalanma yapılmasına gerek kalmayacaktır. Bu durum çatışmaların çıkmasını önler mi ?. Bilinemez. İkinci bir tercih 'Gezici Esas Hat'ı temel alan yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre yükselen denizlere göre karasularının ölçümünde kullanılan esas hattın değiştirilmesi öngörülmektedir.

Bu yaklaşım önceden var olan deniz sınırlarını otomatik olarak değiştirecek ve yasal çatışmaları en aza indirecek bir çözüm olarak ileri sürülmektedir. Öte yandan tek bir sahile sahip olan ya da ada devleti olan ülkelerde deniz alanlarının değişmesi ekonomik rekabete yol açacaktır. Aynı şekilde ada devletleri ve takım ada devletlerin geniş deniz alanlarını ve balıkçılıktan elde ettikleri kaybetmelerine yol açacaktır. ABD ve Çin gibi güçlü sahil devletleri 'gezici esas hat' formülüne daha yakın bir tutum içindedirler. Ancak, açık denizler de meydana gelecek

"ABD ve Çin gibi güçlü sahil devletleri 'gezici esas hat' formülüne daha yakın bir tutum içindedirler. Ancak, açık denizler de meydana gelecek olan rekabet ekonomik olarak zayıf olan ada devletlerinin aleyhine olacaktır."

olan rekabet ekonomik olarak zayıf olan ada devletlerinin aleyhine olacaktır.

Uluslararası Hukuk Birliğinin Uluslararası Hukuk ve Deniz Yükselmesi Komitesi (İLA) yayınladığı kararında, adaların durumunu göz önüne alarak yeni bir uluslararası hukuk yapılanmasının gerektiğini bildirmiştir. İLA var olan deniz sınırlarının aynı kalmasını önermiş, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu raporun Uluslararası Adalet Divanı katipliğine gönderilmesine karar vermiştir. Genel Sekreter, çatışmaların önlenmesi devletler hukukunun temel ilkelerinden biri olan 'nasıl maliksen öyle kal'(uti possidetis) ilkesini göz önünde tutarak çatışmaların

önlenebileceğini düşünmüştür. Aynı metin Uluslararası Deniz Hukuk Mahkemesine de gönderilmiştir. Eldeki bilgiler, deniz sınırlarının statik esas hat olarak belirlenmesinin sahili bulunan gelişmekte olan ülkeler ve ada devletleri için daha hakkaniyetli bir durum yaratacağını göstermektedir. Karadeniz'de, Ege'de ve Akdeniz'de geniş kıyasal alanlara sahip olan ülkemizin de deniz sınırları konusundaki tutumunun sabit esas hatları şeklinde olacağını tahmin ediyoruz. Gezici hatlar durumunda dar deniz alanları olarak kabul edilen Ege,

Akdeniz ve Karadeniz'de sürekli deniz sınırı uyuşmazlıkları ortaya çıkacaktır.

SONUÇ

İklim değişikliği, içme sularından gıdaya, doğal felaketlere, göçe ve sonunda deniz sularının yükselmesiyle devletler arası deniz sınırları çatışmalarına yol açacak bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. İklim değişikliğinin etkileri nesillere yayılarak devam edecektir. Gerekli önlemleri almayanların ya da alamayanları, kendi topraklarında zor anlar beklemektedir. Umudumuz insanlığın yeni çözüm önerileri bulması ve çatışmalardan kaçınmasıdır.

4 Andreas F. Velegralis et all., 'Assesment of Island Beach Erosion Due to Sea Level Rise: The Case of the Aegean Archipelago', Journal of Natural Earth Hazards Earth Sciences, November 2016. Haritalarla yapılmış ve matematik ölçümler kullanılmış haritaları ihtiva eden çok yazarlı bir araştırmadan bazı bulguları aktardım.

BÜYÜMENİN SINIRLARI VE SORUMLULUKLARI

1972 yılında MIT (Massachusetts Institute of Technology) tarafından hazırlanan *Büyümenin Sınırları* adlı raporda altı çizilen sanayileşme ve ekonomik anlamda büyümenin sınırlarına ulaşıldığı, bu konuların yeniden yorumlanması ve belli sınırlamaları gündemine alması yönündeki telkinleriyle dünyanın gündemine ciddi şekilde giren çevre sorunları henüz kayda değer bir çözüme kavuşturulabilmiş değildir.

Prof. Dr. Önder Kutlu

Son dönemlerde yoğun biçimde tekrarlanan doğal afetler olayın insan, hayvan ve bitki sağlığı açısından ulaştığı safhayı göstermesi bakımından önemlidir. Çevre meselesini ortaya çıkardığı sorunlar üzerinden değerlendirme yanlısına sebebiyet veren bu ihmal ve yorum farklılıkları olayın bundan sonraki dönemde de kökünden kazınamayacağını gösteren delillerdir.

Öte yandan, yine aynı raporda sanayileşme, kalkınma ve büyüme kaynaklı çevre sorunlarının yanı sıra karşılanamayan ihtiyaçlar ve en temel bedensel-fizyolojik gereksinimlerin ilgilenilme zorunluluğunun bulunduğu yönündeki değerlendirmeleriyle dönemin Hindistan Başbakanı Indra Gandhi'nin yaklaşımı hadisenin diğer yönüne işaret etmektedir. Aradan geçen zaman içinde çevre-insan dengesinin sağlıklı bir düzlemde ele alınması yönündeki telkinlerin ve bu doğrultuda atılan adımların yeterince etkili olmadığı açıkça görülmektedir.

Her ne kadar çevre sorunları konusunda global seviyede atılmış adımlar bulunsa da bu adımların ne kadar sonuç ürettiği ve mevcut durumda hangi seviyede

iyileştirme sağladığı kuşkuludur. İlkinden 20 yıl sonra, yani 1992 yılında Rio'da icra edilen İklim Değişikliği Zirvesi kritik bir adım olmakla birlikte, sonuçlarına bakarak olayın yeterince ciddi biçimde ele alınmadığını işaret eden göstergelerin bulunduğu da bilinmektedir. Konunun iyi niyet ölçüleri içinde ele alınmadığı ve tüm sorumluluğun gelişmekte olan ülkelere yükletildiğini gerçeği değişmemiştir.

50 yıl önce çevre sorunları gelişmekte olan ülkelere gelişmişlerin yaptığı tavsiyeler şeklinde kendini göstermişken bugün aynı değerlendirmelerin bir biçimde devam ettiğini işaret eden politikalara maruz kalındığını da ifade etmek gerekmektedir. 1980'li yıllarda İngiltere ile başlayan, 1990'lardan itibaren diğer gelişmiş ekonomilerin de başvurduğu çevreye zararlı üretim ve teknolojilerin taşeronlaştırılmış yerli girişimciler eliyle üçüncü dünya ülkelerinde ürettirilmesi yeni bir atraksiyon olarak göze çarpmaktadır.

Ucuz işgücü, kontrolsüz doğal kaynak kullanımı ve çevre konusunda duyarsız işletmeler eliyle çevre sorunları gelişmekte olan ülkelere doğru kaydırılmıştır. Esasen 1980'li yılların başında Dünya Bankası eliyle başlatılan liberalleştirme süreci başta Brezilya, Arjantin, Şili, Mısır, Cezayir, Türkiye,

"Ucuz işgücü, kontrolsüz doğal kaynak kullanımı ve çevre konusunda duyarsız işletmeler eliyle çevre sorunları gelişmekte olan ülkelere doğru kaydırılmıştır."

1 Prof. Dr. Önder Kutlu, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

Güney Kore, Tayvan, Tayland ve Malezya gibi ekonomik gelişmenin kritik safhasında bulunan ülkelerde başlatıldı, akabinde Çin, Hindistan, Bangladeş, Vietnam ve Sri Lanka gibi ülkelere de sirayet etti. Yine başlangıçta düşük teknolojiyle yapılan düşük katma değerli üretimin yerini yüksek teknoloji ve katma değer almaya başladığını iddia etmek mümkündür. Ancak, bu gelişme tüm ülkelerde aynı şekilde tezahür etmedi; kimileri daha iyi kimileriyse daha kötü biçimde etkilendiler.

Ulaşılan aşamada özellikle Avrupa ve gelişmiş dünyanın içinden geçmekte olduğu ekonomik zorluklar ve krizlere karşı 'taşeronlaştırılmış' ülkelerin ekonomik anlamda zemin kazanmakta olması, gelişmiş ekonomilerin bilgi iletişim teknolojisi, finans ve hizmet sektörlerine doğru kayması olayın farklı bir boyutta dünyanın gündemine taşındı. Ayrıca, çevre sorunları alanının büyük ölçüde dışsallıklara birlikte anılması, küresel düzeyde çevreye en küçük zararlı bir faaliyetin etkilerinin kürenin diğer bölgelerinde görülmekte olması olayın kontrolden çıktığını gösteren bir hadisedir.

Atmosfere verilen zarar nedeniyle küresel ısınma olarak isimlendirilen sera etkisi maalesef çok ciddi tahribatlar yapmaktadır. Kuraklıkla, sel baskınları aynı anda ortaya

çıkarken düne kadar çöl iklimi şartlarını yaşayan ülkelerde tabiatın yeşillendiği, renklendiği ve canlandığı durumlar da görülebilmektedir. Bu değişken ve kaygan zemin toplumları stratejik bir bakış açısıyla eyleme davet etmekte, var olagelen politikaların mutlaka değiştirilmesi gerektiğini güçlü biçimde ifade etmektedir.

Bütün bu olumsuz etkileri Türkiye de tecrübe etmektedir. Son günlerde sürekli olarak haberlere konu olan ve ciddi yıkımlar yapan kuraklık veya sel baskınları gibi olaylar ve gelişmeler doğrudan gündelik hayatı etkileyen aşamaya ulaşan çevre sorunlarını daha kapsamlı bir bakış açısıyla ele alma zorunluluğu dayatmaktadır. Yer altı ve yer üstü kaynakların berhava edildiği, doğal şartlara uygun olmayan ürün desenlerinin tercih edildiği ve tabiatla inatlaşmaya girildiği durumlarda karşılığı hep olumsuz biçimde görülmektedir. Buna rağmen mevcut hataların ve ısrarların devam ettirildiği de bir vakıadır.

Atılan bürokratik adımlar içinde önemli bir değişime işaret edebileceği izlenimi veren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ismine 'İklim Değişikliği' ibaresinin son birkaç yıl içinde eklenmesi olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak, içinin mutlaka doldurulması gerektiği düşünülen iklim değişikliği konusunda

atılabilecek daha fazla adımın bulunduğu, birtakım politika kararlarının geliştirilmesi gerektiği de ifade edilmelidir. Büyük adımlar güçlü hükümetleri gerektirir. Son dönemlerde krizlerle anılan ekonomilerin gerekli tedbirleri almasının zor olduğu da görülmektedir.

İklim değişikliğine sebebiyet veren ihmallerle, yıkımların yıllardır devam edegeldiği bir vakiydir. Yarım asırdır atılmış olan adımlar konusunda bir şüphe bulunmamaktadır. Başta sanayi ve teknoloji olmak üzere küresel sistemle entegre alanlarda var olan uluslararası bazı ölçütlerin sağlanması adına bile olsa çevre sorunlarını önleyici gelişmeler bulunmaktadır. Türkiye’de birkaç yıl önce termik santrallere getirilen filtre takma zorunluğu, mesela, getirdiği ekonomik yük nedeniyle tartışılmış, birtakım santraller üretimlerini durdurmak zorunda kalmışlardı. Artan elektrik ihtiyacını ithalat yoluyla da olsa karşılama iradesi ortaya koyan Türkiye konuya olan duyarlılığını sergilemiştir.

İklim değişikliği konusunda özellikle tarım sektörünün regülasyonunda sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Tarım başkenti olarak lanse edilen Konya’da bile 100 binin üzerinde kaçak derin su kuyusunun bulunduğu ifade edilmektedir. Konya ovasında her gün yeni obruk alanlarının oluştuğu, yer altı su seviyesinin her geçen gün düşmekte olduğu da bilinmektedir. Ayrıca, dere yataklarının yerleşim alanı olarak kullanılması, değişen iklim nedeniyle üretim deseninin de değişmek zorunda olması gibi hadiseler gündemi meşgul etmektedir. Pandemi döneminde gıda sektörünün ne denli önemli olduğu zaten tecrübe edilmişti. Ukrayna’nın işgali nedeniyle tahıl sevk koridorunun tıkanması gibi gelişmeler sadece bölgemizi değil, tüm dünyayı tehdit etmektedir. Çözüm tabiat şartlarına ve ekonomik gereklere uygun adımların atılmasıyla sağlanabilecektir. Tarımda istihdam edilen nüfusun hala yüksek oranları bulunduğu günümüz şartlarında bu sektör her zaman tabiat koşullarını değil,

ekonomik, sosyal ve siyasal gerçekliği de dikkate almak zorundadırlar.

Yerel ve ulusal çevre sorunlarının küresel etkiler meydana getirmesi insanlık ailesini topyekûn biçimde harekete zorlamaktadır. Ukrayna’da bir buçuk yıldır süren işgal, kullanılan çevreye doğrudan zarar veren silahlar, hatta son günlerde tartışılan ve Ukrayna ordusu tarafından da kullanılmaya başlanan kitle imha silahları, özellikle misket bombaları ciddi bir risk alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dakikadan itibaren Karadeniz bölgesinde kimyasal gübre kullanımını tartışmaya açmak ne kadar çözüm üretebilir?

Kuraklık nedeniyle aşırı ısınan ormanların en ufak bir kıvılcımla yanmaya başlaması ve kontrolden çıkan yangınlar nedeniyle flora ve faunanın onarılamaz biçimde yıkıma maruz kalması çevre sorunları ve bu sorunlardan kaynaklanan iklim değişikliği dayatmasının ulaştığı aşamayı göstermesi bakımından çok anlamlıdır. Bugün kalkıp kimse Mukayeseli Üstünlükler Teorisi’ne sırtını dayama ve ülkelere ‘sen onu üret, bu şunu üretsin’ dayatmasını makul gösteremez.

Görünen o ki, insan – tabiat ilişkileri kökünden bozulmuş, insan kendisine ve çevresine karşı inanılmaz bir yabancılaşmanın içine girmiştir. Çevre bilinci sadece resmi eğitim kurumlarında kazandırılacak bir alışkanlık değildir. Toplumun her katmanının, inanarak ve sonuçlarını düşünerek içselleştirilmiş bir eylem olarak icrası gereken bir rutine bağlanmak durumundadır.

Hükümetler ve resmi aktörler bu ilişkinin sağlam temellere ulaştırılması adına sorumluluk üstlenmelidirler. Türkiye çözüm açısından belli bir noktaya ulaşmış gibi görünse de çevre sorunlarının tam ve isabetli bir bakış açısıyla ele alındığını söylemek için henüz çok erkendir. Geliştiği söylenen ülkeler Türkiye’den farklı durumda değildir. Ancak bu ülkeler çevre konusundaki sorumluluğu ve yükü geliştirmekte olanlara yansıtabilecek ekonomik, sosyal ve siyasal

imkânlara sahip olmaları nedeniyle daha rahat hareket edebilmektedirler.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, iklim değişikliği bir sonuç olarak çevre sorunlarının ulaştığı aşamayı göstermesi bakımından üzerinde durulması gereken bir alandır. Ormanların yok olduğu, doğal dengenin bozulduğu, fitratına uygun olmayan üretim ve tüketim kalıplarının empoze edildiği günümüz toplumlarında tüm olumsuzlukların giderilmesi için maddi anlamda da sınırsız kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumların iş birliği yapmadan geçirdikleri her gün sorunlar daha ileri noktalara ulaşmaktadır. Ne yazık ki, bu anlamda da küresel adaletsizlikten söz etmemiz gerekiyor. Büyük sinekler örümcek ağını delip, geçerken küçükler hep takılma kaderiyle baş başa kalmaktadırlar.

Çevre konusundaki protokolleri imzalamayan, uymayan ABD gibi ülkeler diğer ülkelerin refah ve geleceği adına fütursuzca hareket etmektedirler. Yükümlülükler küçük devletlere getirildiği için yük hep onların omuzlarında kalmaktadır. Yine gelişmiş ülkeler tarafından getirilen birtakım kalite ve çevre standartlarının dış ticaret ilişkilerinde önkoşul olarak dayatılması geliştirmekte olan ekonomileri olumsuz yönde etkilemeye devam edecektir.

İklim değişikliği konusunda önümüzdeki dönemde daha büyük çekişmeler ve hatta kavgaların gerçekleşeceğini öngörebiliriz. Gündelik hayatı etkileyen ve atabilecek tüm adımların atılması halinde bile kökünden temizlenemeyecek sorunların var olduğunu bilmek ülkeler açısından yeterince acı bir durumdur. Sorumlulukları hatırlatılmayan ve anlamsız biçimde kendilerini ve tüm insanlığı yıkıma doğru sürükleyenler ister ulusal isterse uluslararası aktörler olsunlar, mutlaka durdurulması gereken kesimlerdir.

Çevreyle ilgili çizilen tüm resimler ve

"Çevreyle ilgili çizilen tüm resimler ve çevreler hep olumsuz olmak durumunda değil. Ancak, gelişmeler insanın her geçen gün daha bencil, daha yıkıcı, daha tehlikeli hale gelmekte olduğu yönündedir."

çevreler hep olumsuz olmak durumunda değil. Ancak, gelişmeler insanın her geçen gün daha bencil, daha yıkıcı, daha tehlikeli hale gelmekte olduğu yönündedir. Cönüllü kuruluşlar, akademik kurumlar ve geleceğe dair beklenti ve hedefleri olan her bireyin ve her grubun konuya ilişkin ciddi bir hassasiyet seviyesine sahip olması gerektiği düşünülmektedir. İyi örneklerin çoğaltılması, kötü örneklerle de mutlaka yüzleşmek gerektiği unutulmamalıdır. Sigara kartonlarına konulan fotoğrafların fayda vermemesi gibi sadece söylem düzeyinde kalacak uyarıların ve tavsiyelerin de etkili olmayacağı ortadadır. İnsan her

zaman rasyonel bir varlık değildir. O nedenle kamu otoritesi ve yaptırımıyla desteklenmiş bir eğitim döneminin sonunda doğru uygulamaları yaygınlaşması daha kolay olacaktır.

Bilimsel bir veri olan iklim değişikliği ve küresel ısınma önümüzdeki dönemde daha yıkıcı etkiler ortaya koyacaktır. Böylece dünyanın yaşanabilir olmaktan çıkacağı ve insanlığı karamsar bir atmosfere sürükleyeceği bir realitedir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen alana dair yeni bir vizyon ve yol haritası geliştirilmesi gerektiği

unutulmamalıdır. İsraf, tüketim çılgınlığı, kamusal kaynakları çarçur edilmesi gibi olumsuzluklar kamu yönetiminin en önemli sorunlarıdır. Çevre sorunları alanına dair aynı yaklaşımın devam ediyor olması toplumda alarm zillerini çaldırması gereken bir gerçekliktir. Ne yazık ki olumsuzlukları kısa vadede düzeleceğini düşünmek için elimizde hiçbir olumlu gösterge bulunmamaktadır. Türkiye bu anlamda kendi yüksek standartlarını ve kararlılığını tüm dünyaya gösterebilmelidir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ŞEHİRLER

Bu yazıda öz itibariyle iklim değişikliği ile şehirler arasındaki etkileşim ele alınacaktır. İklim değişikliğinin şehirler üzerinde büyük etkileri olduğu gibi, şehirlerin de iklim değişikliği sürecine girilmesinde ve bu sürecin ilerlemesinde etkilerinin olduğu bilinmektedir.

Prof. Dr. Bekir Parlak

Konuya iklim değişikliğini açıklayarak girmek yerinde olur. İklim fosil yakıtların aşırı kullanımı, arazi olaylarındaki değişiklikler, çimento üretimi, sanayi süreçleri gibi insan etkinlikleriyle atmosfere salınan sera gazlarının doğal sera etkisini güçlendirmesi neticesinde giderek ısınmaktadır. Farklı sera gazı emisyon (salım) senaryolarına bağlı olarak gelişme gösteren iklim modelleri, yüzyılımızda ve gelecekte önemli iklim değişikliklerinin (climate change) olacağını göstermektedir (Türkeş, 2021).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)'nde iklim değişikliği; "karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşiminin bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik" olarak tanımlanmaktadır (Çobanyılmaz ve Yüksel, 2013: 39).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN YARATTIĞI SORUNLAR

İklim değişikliği ve bunun getirdiği sorunlar insanoğlunun doğrudan varoluşu ile ilgili olması nedeniyle ülkelerin karşı karşıya kaldığı en önemli krizlerden biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim iklim

değişikliği özellikle doğal afetler, sağlık, su, kaynakları ve beslenme yoluyla bütün canlıları ve bu canlıların, kendilerini saran çevreyle karşılıklı ilişkileri sonucu oluşan ekosistemi doğrudan etkilemektedir. İklim değişikliğinin dünyanın bazı bölgelerindeki ilk etkilerinin görece olumlu olacağını öngörülmesine karşın, ilerleyen süreçte küresel anlamda sosyal, siyasal ve ekonomik yapılar üzerindeki net etkisinin olumsuz olacağı kabul edilmektedir (Başoğlu ve Telatar, 2021: 8).

Warren Bennis yeni yüzyıla girdiğimiz yıllarda insanlığı bekleyen üç büyük kriz olduğundan bahsetmişti. Bunları, "liderlik krizi", "nükleer kriz" ve küresel çapta etkili çevre krizi" olarak belirtmişti. Son belirttiği kriz günümüzde küresel kapsamdaki iklim değişikliği olarak karşımıza çıkmıştır. Bu devasa çevre merkezli kriz tüm insanlığı doğrudan ve dolaylı ama derinden etkileyen sonuçlar doğurmaya başladı.

"Farklı sera gazı emisyon (salım) senaryolarına bağlı olarak gelişme gösteren iklim modelleri, yüzyılımızda ve gelecekte önemli iklim değişikliklerinin (climate change) olacağını göstermektedir."

Dünya çapında giderek sayıları ve etkileri artan orman yangınları, şehirleri ve tarımsal alanları olumsuz etkileyen yüksek sıcaklıklar, şiddeti artan kuraklık, su havzalarının ve göllerin hızla kurumması, bu değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan yağış düzensizlikleri ve seller, yine bu etkilerin tetiklediği erozyon, şehirlerde su kıtlığının baş göstermesi, canlı türlerinin bu gelişmelerden etkilenerek

1 Prof. Dr. Bekir PARLAK, Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı.

soylarının tehlikeye girmesi ve sıra dışı canlı göçleri, buzulların erimeye başlamasına bağlı olarak kıyı sularının yükselmesi, bu yükselmenin ileriki dönemlerde sahil şeritlerindeki şehirleri tehdit edecek noktalara gelmesinin ön görülmesi, yeraltı su kaynaklarının azalması, dağ buzullarının erimesi neticesinde değişen ekosistem ve diğer sonuçlar, iklim değişikliğinin bilinen etkileridir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KÜRESEL VE YEREL ETKİLERİ

Bu etkilerin elbette bazı kritik neticeleri olacaktır. Tarımsal üretimin düşmesi ve gıda fiyatlarının yükselmesi, şehirlerde içme ve kullanma suyunun yetersiz hale gelmesi ve suyun aşırı değerlenmesi, fosil kaynaklı üretimlerin ve araçların hızla terkedilmesi ve bunun maliyetleri, artan doğal felaketlerle mücadele etmenin getireceği maddi ve maddi olmayan maliyetler, iklim göçlerinin tolere edilmesi ve ekonomik olarak finanse edilmesi, iklim değişikliğinin önüne geçilmesi ve sıfır emisyon için gereken küresel çapta programların ve projelerin yürütülmesi,

sanayide dönüşümün gerçekleşmesi, su kaynaklarının ve havzalarının korunması ve bunlar gibi birçok uygulama ve program için çaba, emek, zaman ve para gerekmektedir. Üstelik bu çalışmalar salt ülkesel ve bölgesel değil, küresel boyutta yapılmalıdır. İklim değişikliği küresel çapta bir krizdir ve insanlığın bütününe hem bugün hem de gelecek için tehdit etmekte ve sonuçları hepimizi ilgilendirmektedir.

Küresel çapta da iklim değişikliğinin, küresel ve bölgesel anlamda bir takım etkilerinin ortaya çıkacağı beklenmektedir. Küresel iklim değişikliğinin “tarım, orman ve bitki örtüsü, temiz su kaynakları, deniz seviyesi, enerji, insan sağlığı ve bio çeşitlilik” üzerinde önemli etkileri olacaktır. Aynı zamanda iklim değişikliğinin sosyal ve ekonomik yaşamda bir takım zincirleme etkilerinin olması kaçınılmazdır (Doğan ve Tüzer, 2001: 25).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE KAMU YÖNETİMİ VE YEREL YÖNETİMLER AÇISINDAN BAKMAK

Devlet düzeni ve kamu yönetimi açısından iklim değişikliği hem küresel hem de

ulusal ve yerel yönetimler bağlamında ciddi konuları ve sorunları beraberinde getirmektedir. Küresel-ulusal-yerel çapta çevre sorunları ve doğal afetler, bu yönetim katmanları arasında acil ve kapsamlı bir işbirliğini ve dayanışmayı gerekli kılmaktadır. "Yönetişim" olgusu bu çapta sorunların ortaklaşa olarak giderilmesi bakımından etkili bir yönetim yaklaşımı olarak kabul edilebilir.

Temel olarak iklim değişikliği, devletler tarafından yönlendirilen bir uluslararası yönetim modelini ortaya çıkarmıştır. "İklim değişikliği yönetimi (climate change governance), devlet, merkezi kamu yönetimi, yerel yönetim, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşlarının da kapsayan devlet ve toplumu birlikte içeren yeni ve gelişen bir yönetim alanı ve tarzıdır Özer, 2017: 837, Emerson ve Murchie, 2010).

İklim değişikliği ile mücadele etmenin en önemli bileşenleri kamusal otorite, toplum, kurallar dizgesi, finansman, etkili kamu politikaları, işlevsel araçlar ve iş birliğidir. İşte tüm bunları optimal bir şekilde bir araya getirecek ve hedeflere yönlendirecek olan yaklaşım" yönetişimdir".

ŞEHİRLER VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ: SEBEP VE SONUÇ İKİLEMİ

İklim değişikliğinin hem doğurucu sebepleri hem de tehlikeli etkileri bakımından şehirler merkez bir konumda yer almaktadırlar. İklim değişikliğinin sebebi olan emisyonun kaynakları şehirlerde ve onların çeperlerindedir. Sanayi tesisleri, endüstri merkezleri, müstakil fabrikalar, araçlardan salınan egzoz gazları ve diğer emisyonlar çok büyük ölçüde şehirlerdedir. Aynı zamanda şehirler tüketimin de merkezidirler. Bilindiği üzere tüketim, etkileri ve sonuçları itibarıyla iklim değişikliğinin en önemli argümanlarından biridir. Şehirlerin idaresi

olan yerel yönetimlere bu bağlamda büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Yine de iklim değişikliğine ilişkin projeler ve uygulamaların merkezi hükümetle iş birliği halinde ve entegre olarak yürütülmesi ve merkezi bütçeden desteklenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimler bağlamında kentler ve kentsel bölgeler günümüzde dünyanın yüzey alanının sadece yüzde 2'sini kaplamakla beraber, kaynakların yüzde 75'inin tüketip atıkların hemen tümünü üretmektedirler. Sergiledikleri ekonomik performansla paralel olarak tüm enerjinin yüzde 73'ünü tüketirken, iklim değişikliğine yol açan küresel sera gazı salımlarının da yüzde 80'inden sorumludurlar. Küresel ısınmaya

yol açan sera gazları, özellikle CO₂ büyük ölçüde şehirlerde ve çevresinde faaliyet gösteren sanayiden, konutlardan , trafiğe çıkan motorlu araçlardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle sera gazı emisyonlarının azaltılmasında en büyük görev şehirlere ve şehir yönetimlerine düşmektedir (<http://demirenerji.com.tr/iklim-degisikligi-ve-yerel-yonetimler/>).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN ŞEHİR YÖNETİMLERİNDEN ÖRNEK PROJELER VE UYGULAMALAR

Şehirlerin iklim değişikliğine hem sebep olma hem de

çözüm bulma noktalarında kritik önemine değindikten sonra şimdi de dünya şehirlerinde iklim değişikliği konusunda güncel olarak neler yapıldığına, nelerin öne çıktığına dair örnekler verelim (The Cities Mission Journey Newsletter #4 24.07.2023):

Kıbrıs'ta Limasol, Kıbrıs'taki şehirler ve topluluklar için uzun vadeli sürdürülebilir bir strateji geliştirmek üzere yerel ve uluslararası kentsel politika uzmanları ve paydaşların bir araya geldiği 'Kıbrıs Forum Şehirleri'ni düzenledi.

"Yerel yönetimler bağlamında kentler ve kentsel bölgeler günümüzde dünyanın yüzey alanının sadece yüzde 2'sini kaplamakla beraber, kaynakların yüzde 75'inin tüketip atıkların hemen tümünü üretmektedirler."

Finlandiya Misyon Şehirleri, Şehir Danışmanları Anna Huttunen, NetZeroCities ortakları Bankers Without Boundaries ve VTT'nin yanı sıra Finlandiya Çevre Bakanlığı'ndan ulusal temsilciler ve platform ortağı Sitowise'in desteğiyle İklim Şehri Sözleşmeleri üzerinde çalışmak üzere Tampere'de bir araya geldi. Finlandiya Misyon Şehirleri, Misyon Şehri olmanın ne anlama geldiğini tartışmak, en büyük zorluklar ve fırsatlar hakkında konuşmak ve Finlandiya Misyon Şehirleri ulusal ağ ve işbirliği modelini sunmak için Kuntaliitto Belediyeleri İklim Konferansı'nda düzenlenen bir panel tartışmasına da katıldı. Yunanistan'da Selanik yönetimi, Selanik Aristoteles Üniversitesi'nden öğrencilerle bir çalıştay da dahil olmak üzere, İklim Şehri Sözleşmesinde sivil toplumu dahil etmek için çeşitli yaygınlaştırma eylemleri gerçekleştirdi.

İtalya'da Dokuz Misyon Şehri, Sürdürülebilir Kalkınma Festivali'nin Bologna sahnesinde

iklim nötrlüğü üzerine bir tartışmaya katıldı. Etkinlikte şehirler, şirketler ve vakıfların 2030'a kadar net sıfıra ulaşma zorluğu hakkında görüş alışverişinde bulunmaları ve işbirliği fırsatlarını belirlemeleri için üç oturum yapıldı.

Hollanda'da Lahey, farklı bölge planlama yaklaşımlarını keşfetmek ve net sıfıra yönelik yenilikçi çözümleri test etmek için yaşayan laboratuvarları keşfetmek üzere bölgedeki en iyi üniversitelerle üçüncü çalıştayını düzenledi.

Polonya'da Łódź, Polonya Metropolisler Birliği ile işbirliği içinde Łódź İklim Zirvesi'nin ikincisini düzenledi ve iklim nötrliğünün farklı yönlerini tartışmak üzere Polonya Misyon Şehirlerinin belediye başkanlarını, AB kurumlarından, işletmelerden, STK'lardan ve NetZeroCities ortaklarından üst düzey temsilcileri bir araya getirdi. Şehirler Misyonu Yöneticisi Patrick Child, Łódź İklim Zirvesi'ndeki konuşmasında Şehirler Misyonu'nun üç temel yönünü vurguladı:

Bunlar iklim nötrlüğüne ulaşmak için bir yol haritası olarak İklim Şehri Sözleşmeleri, toplu katılımın önemi ve iklim eylemi üzerinde çalışan diğer proje ve inisiyatiflerle sinerji oluşturma ihtiyacıdır.

Portekiz'de Guimarães, 2030 yılına kadar karbondan arındırmayı taahhüt eden 70 kurumla İklim Anlaşması'nı resmileştirmek için Dünya Çevre Günü'nü seçti. Guimarães'in iklim nötrlüğüne yönelik stratejisi hakkında bilgi sağlamak ve kurumları çevrimiçi olarak İklim Anlaşması'nı imzalamaya teşvik etmek için Guimarães 2030 web sitesi de açıldı.

Porto, şehrin karbondan arındırma stratejisini belirlemek, şimdiye kadar elde edilen sonuçlara bakmak ve daha fazla ihtiyacı belirlemek için belediye birimlerini, Şehir İklim Paketi ortaklarını ve NetZeroCities ortaklarını bir araya getiren bir çalıştay düzenledi.

İspanya'da, tüm Portekiz ve İspanyol Misyon Şehirleri, iklim nötrlüğü yolundaki mevcut engellerin üstesinden gelmek için düzenleyici ve finansal önlemlere öncelik vermek üzere Valladolid'de bir araya geldi.

Türkiye'de, İstanbul ve İzmir şehirlerinin Geçiş Ekiplerini, kilit paydaşlarını ve NetZeroCities ortaklarını bir araya getiren bir dizi çalıştay düzenlendi. İzmir bu fırsatı değerlendirerek vatandaşların, kurumların ve işletmelerin net sifıra (NetZero) ulaşmak için birlikte çalışacakları bir alan yaratacak olan Küresel İklim Topluluğu'nu (KIT) kurdu.

NetZeroCities olarak yolculuğun uzun ve karmaşık olduğunu biliyoruz, ancak şehirleri desteklemek için araçlar ve kaynaklar geliştirmek için çok çalışmamız gerekiyor. Bu bağlamda dünyanın her yanında şehir yönetimleri ve ülke yönetimleri çok sayıda proje ve angajman hazırlamaktadırlar. "İklim Şehirleri Sözleşmesi", "Misyon Yenilikçilik (MI) ve Misyon Şehirler (Mission Cities)", 24 ülkedeki şehirlerden 85 başvuru alan "İkiz Şehirler Çağrısı", "NetZeroCities

Konsorsiyumu", "Kentsel Geçişler Misyonu (UTM)", "Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 27. Taraflar Konferansı (COP27)"², "Küresel Belediye Başkanları Sözleşmesi", "Kentsel Avrupa Ortak Ortaklık Girişimi" ile şehirler ve iklim hakkında küresel bilgi alışverişi merkezi olan " Kent Geçişleri Misyon Merkezi (Urban Transitions Mission Centre)" bunlar arasındadır.

Konuyla alakalı önemli bir çağrı, şehir yönetimlerinin ilgisine sunulmuştur. Mission Innovation'ın Kentsel Geçişler Misyonu'nun (UTM) ikinci ilgi beyanı çağrısı, artık dünya

çapındaki şehirlerin katılımına açıktır. Çağrı, ilk niyet beyanı çağrısı kapsamında seçilen ve Şarm El-Şeyh'teki COP27'de duyurulan 48 şehirden oluşan mevcut UTM platformunu 300 şehre genişletmeyi hedeflemektedir. İkinci ilgi beyanı çağrısı kapsamında seçilen 250 yeni öncü

2 Konferansta toplam 197 ülkeden yaklaşık 35 bin katılımcı yer aldı. Gelişmekte olan ülkelere yönelik iklim fonu taahhüdü, sera gazı emisyonları azaltım planları ve iklim değişikliğine uyum gibi konular konferansın

dikkat çeken gündem maddelerini oluşturdu. Rusya-Ukrayna arasındaki savaş, küresel çapta yüksek enflasyon oranları, enerji tedarik sıkıntısı gibi büyük çaplı insani ve ekonomik krizlerin yaşandığı bir dönemde gerçekleşen COP27 kapsamında önemli adımlar atıldığına dair görüşler olduğu gibi, alınan kararların iklim değişikliği ile mücadele için yeterli seviyede olmadığına ilişkin yorumlar de dile getiriliyor. Konferansta karara varılan konular ile ilgili olarak bir taslak sonuç bildirgesi yayınlandı. Bu metinde bir önceki yıl düzenlenen COP26'da alınan birçok karar tekrar ediliyor, Paris Anlaşması ve Glasgow İklim Paketi'nde alınan kararların önemi vurgulanıyor. Ayrıca tüm taraf ülkelerin ulusal katkı beyanlarını yeniden gözden geçirmeleri ve güçlendirmeleri talebi yineleniyor. Atmosferdeki sıcaklık artışının 2 derece yerine 1,5 derece ile sınırlı kalmasının iklim değişiminin olumsuz etkilerini önemli seviyede azaltacağı belirtilerek, sıcaklık artışının 1,5 derece ile sınırlandırılması için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiğinin altı çiziliyor. Sıcaklık artışının 1,5 derece ile sınırlı kalabilmesi için küresel sera gazı emisyonlarında 2019 yılındaki seviyeye kıyasla 2030 yılına kadar %43 oranında azaltım yapılması gerektiği teyit ediliyor. 28. Taraflar Konferansı COP28'in yaklaşık 1 yıl sonra 2023 yılı Kasım ayında Birleşik Arap Emirlikleri'nde düzenlenmesi planlanıyor İMMİB - (COP27) 27. Taraflar Konferansı (immib.org.tr) .

"Türkiye'de, İstanbul ve İzmir şehirlerinin Geçiş Ekiplerini, kilit paydaşlarını ve NetZeroCities ortaklarını bir araya getiren bir dizi çalıştay düzenlendi."

şehrin Dubai'deki COP28'de duyurulması planlanmaktadır. Bu çağrıya Avrupa'dan ve dünyanın tüm bölgelerinden şehirler, Belediye Başkanları, Küresel Sözleşmesi'ni imzalayan en az 50.000 nüfuslu ve kapsamlı bir iklim ve enerji planına sahip şehirler başvuru yapabilir. Seçilen şehirler, iklim ve enerji eylem planlarını ilerletmek ve net sıfır, esnek ve insan merkezli geçişler için sistemik ve yenilikçi yaklaşımlar uygulamak için destek alacaklardır.

SONSÖZ OLARAK AVRUPA PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME: ÇÖZÜM ŞEHİRLERDE...

Son değerlendirmeyi bu alandaki en önemli platformlardan olan NetZeroCities'de (<http://netzerocities.eu>) yer alan bilgileri esas alarak yapmak mümkündür. Şehirler ekonomik faaliyetin, bilgi üretiminin, inovasyonun ve yeni teknolojilerin merkezleridir ve buralarda yaşayan veya çalışan vatandaşların yaşam kalitesini etkileyerek Avrupa topluluklarının ve dünyanın birçok kesiminin refahına önemli ölçüde katkıda bulunur. Avrupa Yeşil Anlaşması'nın (EGD) emisyonlara ilişkin kararının 2030 yılına kadar %55 ve 2050 yılına kadar iklim nötrlüğü hedefine ulaşmasında çok önemli bir rol oynaması beklenmektedir.

Şehirler AB topraklarının sadece %4'ünü kaplar, ancak AB vatandaşlarının %75'ine ev sahipliği yapar. Ayrıca, şehirler dünya enerjisinin % 65'inden fazlasını tüketiyor ve küresel CO₂ emisyonlarının %70'inden fazlasını oluşturuyor. 2014 yılında dört AB vatandaşından üçü kentsel alanlarda yaşıyordu ve bu sayının 2050 yılına kadar yaklaşık %83,7'ye yükselmesi bekleniyor. İklimde olumlu değişim ve sıcaklık azaltma bu nedenle yeşil ve dijital dönüşüm yoluyla kentsel eyleme büyük ölçüde bağımlıdır.

"Kentsel hareketlilik ve binaların enerji verimliliği gibi alanlarda, şehirlerin özellikleri - yüksek nüfus yoğunluğu ve coğrafi odaklanma gibi - iklim tarafsızlığı üzerinde büyük bir etkisi olabilecek inovasyon fırsatlarına açıktırlar."

Misyon şehirlerinin 2030'dan önce iklim nötrlüğüne ulaşarak bu dönüşüme öncülük etmesinin yanı sıra vatandaşlarına daha temiz hava, daha güvenli ulaşım ve daha az tıkanıklık ve gürültü sunması bekleniyor.

AB'nin İklim Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu'nun ("Şehirler Misyonu") hedefleri, 2030 yılına kadar 100 iklim nötr ve akıllı Avrupa şehrine ulaşmak ve bu şehirlerin 2050 yılına kadar tüm Avrupa şehirlerinin aynı şeyi yapmasını sağlamak için deney ve inovasyon merkezleri olarak hareket etmesini sağlamaktır. Deyim yerindeyse bu hırs seviyesi olağanüstü bir girişimdir ve derin ve sistemik değişiklikler gerektirecektir. Hükümet liderliği, endüstri, eğitim ve araştırma kurumları ve sivil toplum örgütlerinin eylemleri, politikalar, yönetim ve gerekli sermaye yatırımlarını nasıl düzenlediğimiz konusunda uyum gerektiren kritik öneme sahip olacaktır. Hedeflerine ulaşmak için, Şehirler Misyonunun şu anda 2030'da iklim nötrlüğü hedefine büyük bir şehir grubu tarafından ulaşılmasını engelleyen önemli zorlukların üstesinden gelmeye yardımcı olması gerekecektir.

Birçok şehir ve şehir organizasyonu, daha ileri ve daha hızlı gitmek isterken, bu süreçte operasyonel kapasiteleri ve yetenekleri gibi engellerle karşılaştıklarını belirtmiştir; finansman ve finansın mevcudiyeti; ve hem seçmenleriyle hem de kendi ülkelerinde siyasi destek geliştirme ihtiyacı hissettiklerini iletmişlerdir. Bunlar, şehirlerin iklim nötrlüğüne giden yolculuklarında karşılaştıkları birçok zorluğun somut örnekleridir, ancak bu yolda mutlaka tek bunlar değildir.

Kentsel hareketlilik ve binaların enerji verimliliği gibi alanlarda, şehirlerin özellikleri - yüksek nüfus yoğunluğu ve

coğrafi odaklanma gibi - iklim tarafsızlığı üzerinde büyük bir etkisi olabilecek inovasyon fırsatlarına açıktırlar. Şehirler, iklim nötrlüğüne giden yolda enerji tasarrufu için yenilemenin bir zorunluluk olduğu Avrupa'nın yapı stokunun büyük bir bölümünü temsil ediyor. Bu, daha iyi dış ve iç mekan hava kalitesi, daha az yol tıkanıklığı, daha sağlıklı aktif hareketlilik ve daha sağlıklı, daha iklime dayanıklı ve konforlu binalar gibi büyük (ve görünür) "ortak faydalar" sağlayabilir; daha az yol yıpranması, daha az gürültü ve daha temiz, daha güzel; ve daha değerli bir kentsel çevre... Başka bir deyişle, şehirlerdeki sera gazlarını azaltmaya yönelik politika önlemlerinin, vatandaşlar arasında bu tür önlemlere destek oluşturmalarına yardımcı olacak güçlü ve olumlu bir "yayıma" etkisi vardır. Kısacası şehir yönetimlerine büyük görevler düşmektedir. Onlar bu süreçte örnek olmalılar. Eğitici liderlik yapmalılar. Ortak ve makul projeler sunmalılar. Yönetişim bunun en iyi yoludur.

KAYNAKÇA:

Başoğlu, Aykut ve Osman Murat Telatar (2021). "İklim Değişikliğinin Etkileri: Tarım Sektörü üzerine Ekonometrik bir Uygulama", (http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_e88c5.pdf).

Çobanyılmaz, Pınar ve Ülkü Duman Yüksel (2013), "Kentlerin İklim Değişikliğinden Zarar Görebilirliğinin Belirlenmesi: Ankara Örneği": Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 17(3). 39-50.

Doğan, Seyhun ve Mutlu Tüzer,(2001). " Küresel İklim Değişikliği ve Potansiyel Etkileri", C.Ü. İİBF Dergisi, 12 (1), 21-34.

Emerson, Kirk and Peter Murchie (2010). "Collaborative Governance and Climate Change: Opportunities for Public Administration", The Future of Public Administration, Public Management, and Public Service around the World: The Minnowbrook Perspective, Eds. Soonhee Kim Rosemary O'Leary and David Van Slyke, Lake Placid, New York, 141-161.

Özer, Yunus Emre (2017). "İklim Değişikliği Yönetişimindeki Aktörlerin Analizi ve Türkiye", Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13 (49), 833-851.

Parlak, Bekir ve Kadir Caner Doğan, " İklim Değişikliği ve Kamu Yönetimi", Kamu Yönetiminde Yeni Trendler, Değişim Değişim Aktüel Kitabevi, 2021, 205-206.

Türkeş, Murat (2021), " İklim Değişikliği: Türkiye-İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İlişkileri ve İklim Değişikliği Politikaları", (http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023).

(<http://demirenerji.com.tr/iklim-degisikligi-ve-yerel-yonetimler/>).

(The Cities Mission Journey Newsletter #4 24.07.2023).

(<http://netzerocities.eu>).

(<http://demirenerji.com.tr/iklim-degisikligi-ve-yerel-yonetimler/>).

RAKAMLARLA KOMPLO TEORİLERİ ARASINDA İKLİM GÖÇÜ

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup, insanın daha iyi bir yaşama kavuşabilmek yahut bulunulan yerde mevcut zorluklardan kaçabilmek için göstermiş olduğu bir refleks olarak kabul edilebilir.

Prof. Dr. Hamza Ateş

İnsanoğlu tarihsel süreç boyunca farklı nedenlerle toplu göçler yaşamıştır. Bu göçlerin siyasal, çevresel, sosyal ve iktisadi birçok nedeni olabilir. Eğer göç, ağırlıklı olarak bir grup insanın yaşamlarını veya yaşam koşullarını olumsuz etkileyen çevrede meydana gelen ani veya aşamalı değişiklik nedeniyle gerçekleşiyorsa, orada çevresel göç söz konusu olmaktadır. İklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuzluklar karşısında meydana gelen kitlesel insan hareketliliği ise iklim göçü olarak tanımlanmaktadır (Güreşçi, 2023). "İklim değişikliğinin beraberinde getirdiği kuraklık, sel, gıda ve su yetersizliği, dünyada milyonlarca insanın ölümüne yol açtığı ve bu tür trajediler karşısında insanların yapabileceği en kestirme ve sonu da tam olarak bilinmeyen bir tür kaçış olan iklim göçüne maruz kalacağı öngörülmektedir" (Güreşçi, 2023: 123).

İklim değişikliğinin insan üzerine etkisi, kısa, orta ve uzun dönem olmak üzere üç dönemde incelenebilir. Kısa vadede besin zincirinin bozulması, doğal afetler ve ortalama bir insanın yaşamının zorlaşması gibi doğrudan etkiler meydana

gelirken; orta ve uzun vadede insanın iklim değişikliği karşısında adaptasyon sınırı aşılmaktadır. İklim değişikliğinin neden olduğu salgın hastalıklar, tarım alanlarının daralması, su kaynaklarının kuruması ve kıtlık gibi sonuçlar ne kadar görünür hale gelir ve bunlar karşısında mevcut teknolojik ve iktisadi imkanlarla başa çıkma oranı ne kadar düşük kalır ise, o bölgede bulunan

insanlar için alarm seviyesi o kadar yükselmekte ve daha iyi doğal şartların bulunduğu coğrafyalara göç eğilimi yükselmektedir (Bilben, 2019). Dünyamız, daha önce küresel soğumayı ifade eden Buzul Çağı gibi mega iklim değişikliğinin yanında, farklı kıtalarda ve daha sınırlı olarak insan hayatını olumsuz etkileyen orta ve mikro ölçekli iklim değişiklikleri de yaşamıştır. Bu değişiklikler, genellikle kitlesel göçlere neden olmuş ve insanoğlu farklı kıtalara böylece yayılım göstermiştir. Afrika kıtasının orta kısmının çölleşmesi

sonucu kıtanın güneyine kuzeyine ve hatta diğer kıtalara gerçekleşen göç hareketliliği ile Orta ve Kuzey Doğu Asya'da iklimin elverişsiz hale gelmesi sonucu meydana gelen Türk kavimlerinin göçü, bu konuya iki güzel örnek durumdadır. Görüldüğü üzere, göçebeler dünya medeniyetlerinin

"Dünyamız, daha önce küresel soğumayı ifade eden Buzul Çağı gibi mega iklim değişikliğinin yanında, farklı kıtalarda ve daha sınırlı olarak insan hayatını olumsuz etkileyen orta ve mikro ölçekli iklim değişiklikleri de yaşamıştır."

1 Prof. Dr. Hamza Ateş, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğretim Üyesi.

oluşumunda büyük rol oynamışlardır.

Şu anda gündemde olan iklim değişikliğinin ise, yine küresel çapta ancak bu kez endüstri kaynaklı ve küresel ısınma şeklinde meydana geldiği söylenmektedir. İklim değişikliği sonucu meydana gelen deniz seviyesinin yükselmesi, tarım arazilerinin verimsizleşmesi, çölleşme ve su kaynaklarının yok olması, seller ve yağış rejiminin değişmesi gibi nedenlerle birçok insan ülke içinde ve farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Bir IDMC raporu (IDMC, 2021: 6) 2020'de 40 milyondan fazla ülke içi ve dışına göç olayı tespit edildiğini kaydetmiştir. İklim değişikliği kaynaklı göçleri, hızlı ve ani gelişen afetlerle ilgili göçler ve yavaş ve kademeli gelişen afetlerle ilişkili göçler olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür (Balcılar, 2022: 122). Her iki grubu bir arada düşünerek, iklim göçünün sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

- Seller, Yaşam alanlarının ve tarıma elverişli alanların sular altında kalması
- Fırtına, hortum ve Kasırgalar
- Deniz Seviyesi Yükselmesi
- Artan Sıcaklıklar, Kuraklık ve Çölleşme
- Aşırı hava ve sıcaklık değişimleri
- Tarımda verimin hızla düşmesi
- İçilebilir su kaynaklarının azalması ve

yok olması

- Salgın hastalıkların artması

ULUSLARARASI HUKUKTA OLMAYAN FİİLİ DURUM: İKLİM MÜLTECİLİĞİ

İklim göçünü tanımlayıp ülkelere ortak yükümlülükler getiren bir çerçeve uluslararası anlaşma bulunmamaktadır. Bu nedenle, her ülke kendi durumuna göre bir düzenleme yapmaktadır. Örneğin; Kanada iklim değişikliğinden kaynaklanan doğal afetlerin yaşandığı ülkelerin vatandaşlarına, olağanüstü ve geçici durumlar nedeniyle sınırlı süreli olarak bu statüyü vererek koruma sağlamaktadır. Avusturalya'da küresel iklim değişikliğinin neden olduğu felaketler nedeniyle yerinden olmuş kişiler geçici koruma altına alınmaktadır. ABD ise bu konuda daha kısıtlayıcı davranmakta; halen ABD topraklarında bulunan, kendi ülkesinde çevresel afetlerin geçici etkileri ve diğer sıra dışı ve geçici durumlar nedeniyle ülkesine döndüğünde kişisel güvenliği ciddi tehdit altında olan yabancı ülke vatandaşlarına geçici koruma statüsü tanımaktadır.

Uluslararası anlaşmaların olmaması, birçok ülkede iç hukukun iklim göçmeni tanımını kabul etmemesine neden olabilmektedir. Örneğin iklim değişikliğinin neden olduğu çevresel afetler ve ekonomik nedenlerle

Yeni Zelanda'ya iltica için başvuran Tuvalu halkına ve Kiribati halkına da Avustralya mahkemeleri olumsuz yanıt vermişlerdir. (Ekşi, 2016: 34). Hâlbuki Tuvalu ve Kiribati deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle hâlihazırda afetlerle mücadele eden ve yakın gelecekte sular altında kalacak olan ada ülkeleridir.

İKLİM GÖÇÜ BİR KOMPLO TEORİSİ Mİ?

François Gemenne, iklim göçü ile ilgili senaryolara şüpheci bakan birçok bilim adamından birisi olarak, iklim göçmeni sayılarının abartıldığını, insanların hangi saik ile göç ettiklerinin tespitinin kolay olmadığı, ancak birçok kişi ve kuruluşun ilerdeki muhtemel bir tehlikeye dikkat çekmek amacıyla komplo teorisi benzer yöntemlere başvurduğunu iddia etmektedir (Gemenne, 2021). Ona göre, bu tahminler çoğunlukla fiilen göç etmesi beklenen insan sayısına değil, risk altındaki bölgelerde yaşayan tüm nüfusa dayanmaktadır.

Aynı şekilde, Hein de Haas da iklim değişikliği sorununu kitlesel göç hayaletiyle ilişkilendirmenin gerçeklerden çok efsaneye dayalı olduğu, iklim değişikliğine ilişkin acil eylem iddiasını desteklemek için kıyameti andıran göç tahminlerinin kullanıldığı, bunun ise sadece gerçekleri saptırmak değil, aynı zamanda bu önemli konuyu sulandırmak anlamına geldiği kanaatindedir (Haas, 2021). Yukarıda isim ve görüşleri verilen yazarlar ve benzeri görüşteki birçok diğer yazar, iklimle ilgili göçü yakın bir tehdit oluşturmayan ve akıllı politikalarla kolayca çözülebilecek bir mesele olarak görmektedirler. Küresel ısınmanın bir mit / efsane olduğu, yaşanan bazı olumsuzlukların dünyanın doğal döngüsü içerisinde zaman zaman rastlanan olaylar olduğu, hatta "küresel yönetim"e

daha fazla destek sağlamak gibi gizli bir siyasal amacının bulunduğu da bu yazarlar tarafından dile getirilmektedir. Bu görüşün, ABD Başkanı Trump gibi popüler destekçilerinin bulunduğu da bilinmektedir.

Öte yandan, Andrew Baldwin (2013) gibi bazı yazarlar iklim değişikliği gibi küresel bir sorun nedeniyle de olsa ve "iklim adaleti" ve "herkesin uygun koşullarda yaşama hakkı" gibi modern insanın reddedemeyeceği kavramlar eşliğinde servis edilse; iklim göçüyle ilgili abartılı rakamların, göç alabilecek ülkelerdeki yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığını artırma ihtimalinin hiç de az olmadığı kanaatini taşımaktadırlar. Bu yazarlara göre, iklim

değişikliği konusunda bilinci artırmak amacıyla çoğunlukla iyi niyetli yaklaşımların ürünü olan böylesi abartılı rakamlar, iklim felaketlerinin yaşandığı küresel Güney'i felaketler, tehlikeler, aşırı nüfus gibi bir bölge olarak tanımlayarak Kuzey halklarında bir karşıtlık oluşturmakta ve zamanla iklim göçlerinin bir güvenlik sorunu olduğu algısını pekiştirmektedir (Sağsen, 2020).

Bununla birlikte, ne ölçüde küresel iklim krizi ile ilişkilendirilebileceği tartışmalı olsa da, aşırı hava olayları ve bu olayların sonucunda meydana gelen afetlerin dünyanın birçok yerinde insanları göç etmeye zorladığı bilinmektedir. Bu göç mutlaka dış göç anlamına gelmeyip, ülke içinde meydana gelen kitlesel göçleri de tetikleyebilir. Örneğin, Ülke İçinde Yerinden Edilmeyi İzleme Merkezi'ne (IDMC, 2021) göre, sadece 2020 yılında, iklime bağlı afetler 38 milyon insanın kendi ülkesi içinde başka bir bölgeye göç etmesine neden oldu. Bu sayı, silahlı çatışmalardan kaynaklanan zorunlu göç hareketlerinin üç katına yaklaşan bir oranı temsil etmektedir.

"Ne ölçüde küresel iklim krizi ile ilişkilendirilebileceği tartışmalı olsa da, aşırı hava olayları ve bu olayların sonucunda meydana gelen afetlerin dünyanın birçok yerinde insanları göç etmeye zorladığı bilinmektedir."

İKLİM GÖÇÜNÜN BOYUTU: RAPORLAR VE RAKAMLAR NE SÖYLÜYOR?

Her ne kadar birçoğu kendi içerisinde ve birbirleriyle çelişki barındırsa da, küresel ısınma, iklim değışikliği ve iklim göçü kavramlarının hâlihazır ve gelecekteki muhtemel etkileri üzerine oldukça kalabalık sayıda araştırma ve raporlar üretilmektedir. Bu araştırma ve raporlarda, araştırma konusuna göre farklı rakamlarla karşılaşılmaktadır. Ancak, fikir vermesi bakımından bazı rakamlar aşağıda zikredilmektedir.

Dünya Bankası tarafından yayımlanan bir rapora göre 2050 yılına kadar 262 milyon insanın iklim değışikliğine bağlı sebeplerle yerinden olmasının olası olduğuna işaret edilmektedir (Sağıroğlu, 2021: 3).

İsviçre merkezli İç Göç İzleme Merkezi (IDCM) tarafından yayımlanan raporda, sadece 2018 yılında 144 ülkeden 17,2 milyon insan göç ederken, 2008-2018 yılları arasında ise bu sayı 265 milyonu buldu.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Denizaşırı Kalkınma Enstitüsü tarafından 2017 yılında yayımlanan "İklim Değişikliği, Göç ve Yer Değiştirme" raporuna göre, 2016 yılında gerçekleşen en büyük 10 göç hareketliliği iklim sebebiyle oldu. Bu göçlerden en çok etkilenen ülkeler Filipinler, Çin ve Hindistan oldu. Rapora göre iklim değışikliği sebebiyle yakın gelecekte çok büyük kitlesel nüfus hareketleri gerçekleşebilir. Örneğin, 2050 yılında deniz seviyesinin yükselmesi, kuraklık, sel ve taşkınlar gibi sebeplerden 200 milyon insanın göç etmek zorunda kalması beklenmektedir.

2020 yılında 94 farklı ülkeden yaklaşık 25 milyon insanın göç ettiği tahmin edilmektedir (Güreşçi, 2023: 123)

Dünya Bankası verilerine göre 2050 yılına kadar 140 milyon insanın daha iklim değışikliği nedeniyle göç edebileceği tahmin edilmektedir (TRT, 2022).

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütünün (UNHCR) istatistiklerine göre 2010 yılından

bu yana iklim değışikliği sebebiyle 21,5 milyon insan, hâlihazırda yurtlarını terk etmek zorunda kalmış olup bu eğilimin hızlanarak artacağı öngörülmektedir (Güreşçi, 2023: 123)

2050 yılına kadar en az 1,2 milyar insanın iklim göçüne doğrudan veya dolaylı maruz kalabileceği de tahmin edilmekte olup, en fazla Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkelerini derinden etkileyeceği öngörülmektedir (Daktilo1984, 2022'den aktaran, Güreşçi, 2023).

Birçok kaynakta yer alan en yaygın tahmin ise, 2050 yılına kadar dünyada 150-200 milyon insanın iklim değışikliği nedeniyle göç edeceği yönündedir.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ise iklim değışikliğinin göç akımlarını üç şekilde etkileyeceğini öngörmektedir: Küresel ısınma ve iklim değışikliği nedeniyle bazı bölgelerde tarım verimliliğini azaltması ve temiz su, bereketli toprak gibi ekosistem hizmetlerinin az bulunmasına sebep olması nedeniyle yaşanacak olan göç; özellikle tropikal bölgelerde aşırı yağış nedeniyle yaşanacak ani sel ya da akarsu taşmaları gibi uç hava olaylarının artması nedeniyle yaşanabilecek (2010 yılında Çin ve Pakistan'da olduğu gibi milyonlarca insanın yer değişmesiyle neticelenen) göç; ve deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle seviyenin altında kalan yaygın sahillerin yok olması üzerine yaşanacak göç.

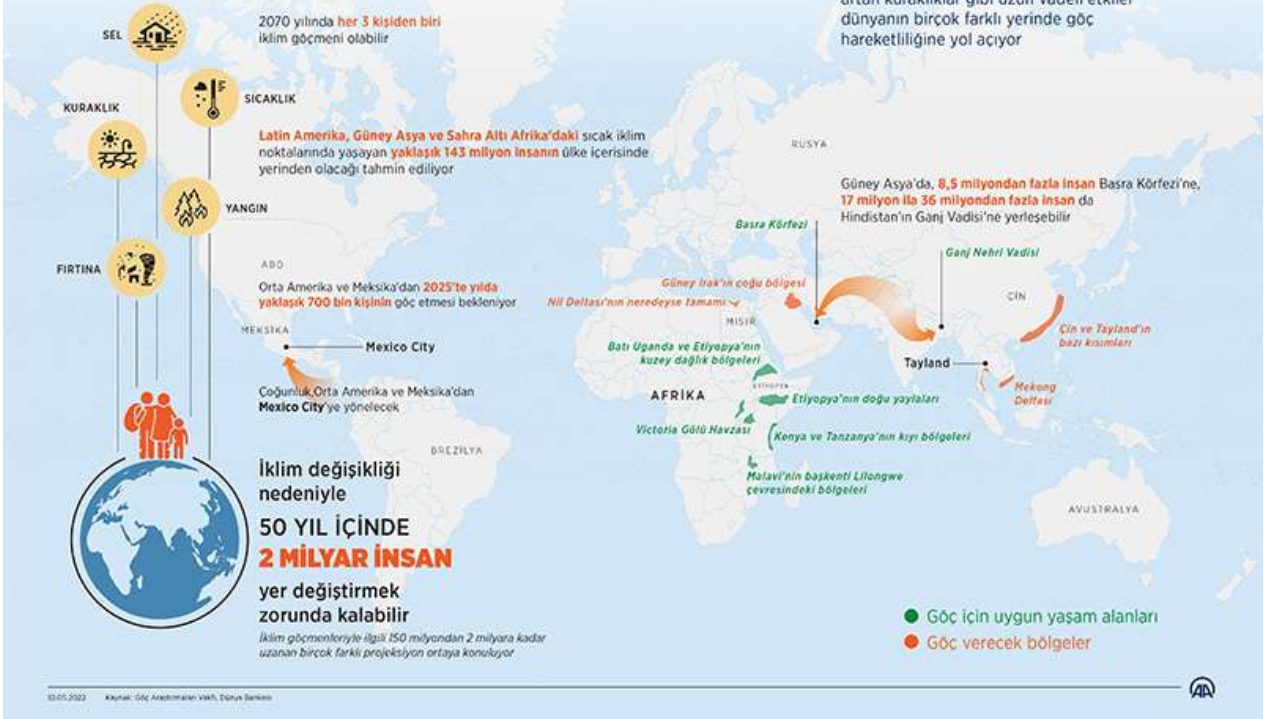
İKLİM GÖÇÜNÜN YÖNÜ VE BOYUTUNU ETKİLEYEBİLECEK FAKTÖRLER

İklim değışikliği ve göç arasındaki nedensellik ilişkisinin tarihsel kökenlerinin çok erken dönemlere dayandığı gerçeğidir. İnsanların kurak alanlardan daha sulak alanlara göç etmesi buna örnek verilebilir. Görece yeni olan ise insan/kapitalist dönüşümler aracılığıyla hızlanan iklim krizinin insan hareketliliğindeki daha yoğun ve büyük oranda kestirilemez etkisidir.

İklim göçünün daha çok Küresel Güney'den Küresel Kuzey'e (yoksul toplumlardan refah içindeki toplumlara) doğru, ülke

Muhtemel iklim göçü rotaları

indeki hareketlilikten daha çok ülkeler arasında bir hareketlilik şeklinde olacağı varsayılmaktadır. Ancak, göçün tek yönlü ve boyutlu olmayabileceğinin de göz ardı etmemek gerekmektedir (Gören ve İçduygu, 2023). Örneğin, yoğun bir kırdan kente göçün yanında (bilgi ve ulaşım teknolojilerinin de yardımıyla) köye ve doğaya geri dönüş hareketinin tahmin edilenden çok daha yaygın olması da mümkündür. Ayrıca, geniş coğrafyaya sahip ülkelerde farklı bölgeler arasında da yoğun bir göç hareketliliği de ihtimal dahilindedir. Ulus devletlerin yurt içi ve dışı önleme konusundaki politikaları ve kabiliyetleri de, göçün yönünün ve yoğunluğunun belirlenmesine katkı yapacaktır.

İklim krizi, Buzul Çağı'na benzer şekilde küresel çapta yaşanmakta olduğu / yaşanacağı için, yakın gelecekte dünyanın hiçbir bölgesinin iklim göçünden uzak kalamayacağı öngörülmektedir. Bir bölge ya göç veren yahut göç alan veya hem göç alan hem göç veren statülerinden birisine sahip olacaktır. Ancak bazı bölgelerin genel olarak

iklim krizinden diziki olarak en az etkilenen yerler olarak nüfus çekmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu yerler arasında Mexico City, Basra Körfezi, Hindistan'ın Ganj Vadisi, Afrika'da Victoria Gölü Havzası, Etiyopya'nın Doğu Yaylaları ve Malavi'nin başkenti Lilongwe çevresindeki bölgeler, Kenya ve Tanzanya'nın kıyı bölgeleri, Batı Uganda ve Etiyopya'nın kuzey dağlık bölgeleri bu bölgeler arasında bulunmaktadır.

İklim göçünün, iklim değişikliğinin hızlanarak iklim adaletinin giderek daha fazla bozulmakta olması nedeniyle önümüzdeki yıllarda daha yoğun şekilde yaşanacağı ve iklim mültecilerinin sayısının giderek artacağı öngörülmektedir. Örneğin, 2050lerde bu rakamın 200 milyon kişiye ulaşması söz konusu olabilir.

İklim değişikliğinden en fazla etkilenen, tahmin edileceği üzere yoksul kesimlerdir. Varlıklı kişi, aile ve gruplar, genellikle bu süreçten en az etkilenme, hatta süreci daha fazla güç ve kar elde etmek yolunda fırsata çevirme imkânına da sahiptirler. Dolayısıyla, iklim göçünde hareketliliğin

öncelikle iklim değişikliğinin vurduğu yoksul kesimler arasında olacağını varsaymak yanlış olmayacaktır. Ancak, yapılan bazı araştırmalar, varlıklı kesimlerin de iklim hareketliliğine katılma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Daha iyi bir iklimde ve daha iyi fiziki ve sosyal şartlarda yaşama isteği, görece varlıklı kişi ve kesimler için de yurt içi ve yurt dışında göç için bir motivasyon kaynağı olabilir. Emekli İngilizlerin Avustralya'ya ve bazı Avrupa ülkelerinin vatandaşlarının Türkiye'ye göç etmesi nasıl gerekçelendiriliyorsa, daha büyük hareketliliklerin de benzer gerekçelerle gerçekleşmesi muhtemeldir.

İklim değişikliği nedeniyle göçlerin, daha çok daha iyi hayat şartlarına kavuşma ve fakir kesimler için hayatta kalabilme dürtüsü nedeniyle gerçekleştiği tezi, mevcut literatürde ağırlık kazanmaktadır. Ancak, gerek akademik gerekse popüler literatürde sosyo-psikolojik yönün büyük ölçüde ihmal edildiği ve kültürel nedenlerin göç etme veya etmeme tercihinde tol oynadığı gerçeğine yeterince dikkat çekilmediği görülmektedir. Halbuki hangi nedenle olursa olsun göç sürecinin ve sonrasının, göç edenler sosyo-ekonomik, dini ve psikolojik düzeyde ciddi etkileri olmaktadır. Göç edilen ülkedeki hakim kültür tarafından asimile edilme, kendi kültür din ve geleneklerini yaşayamama ve zamanla unutmaya korkusu, potansiyel göçmenler için ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu nedenle, iklim göçünün öngörülenden daha karmaşık dinamikler içerdiğini ve beklenenden daha az olabileceğini varsaymak yanlış olmayacaktır.

İklim göçü, çoğunlukla tek başına iklim nedeniyle gerçekleşmez, diğer siyasi, iktisadi ve sosyal nedenlerle iklim bozulmaları bir araya geldiğinde, iklim göçü hızlanmaktadır. Black vd.,nin (2011) çoklu

nedensellik (multicausality) ağı yaklaşımı, göçün nedenleri arasındaki karmaşıklık ve karşılıklı ilişkileri anlama konusunda iyi bir çerçeve sunmaktadır. (Gören ve İçduygu, 2023: 9).

İKLİM GÖÇÜ VE TÜRKİYE

Nerden bakarsak bakalım, Türkiye'nin iklim göçü hareketliliğinin dışında kalması mümkün değildir. Her ne kadar eskisi kadar net olarak görülmesi de dört mevsimin bulunduğu ender bir coğrafi konumda bulunması; su zengini olmasa da su fakiri ülkeler arasında yer almaması; coğrafya şekillerinin tekdüze (sadece ova, sadece dağ veya sadece çöl vb) olmayıp çeşitlilik göstermesi; çok sıcak veya çok soğuk bir

ülke olmaması; ve topraklarının verimliliği gibi faktörler, tarihin her döneminde Türkiye'yi yaşanmak için gelinen ve kalınan bir ülke haline getirmiştir. Ayrıca, hızla gelişen sanayisi, tabii ve tarihi güzellikleri ile turizm imkanları bol bir ülke olmasının iş imkanları oluşturmada avantaj sağlamasının yanında toplumsal çeşitlilik ve hoşgörü gibi sosyal faktörler de, Türkiye'yi hem göç yolları için bir kavşak noktası hem de yurt dışı göç çeken bir coğrafya haline getirmiştir. İklim nedeniyle meydana gelecek göç için de, adres ülkelerin içerisinde Türkiye'nin de bulunması

doğaldır. Bu nedenle, yakın gelecekte Türkiye'ye yurt dışından yoğun bir iklim göçü ihtimali oldukça yüksektir.

İklim değişikliği nedeniyle yurt dışına göç etme kararına etki eden sosyal, siyasi ve iktisadi etmenlerin Türkiye'nin etrafında ve yakın çevresindeki, ülkelerde yoğun olarak varlığı, Türkiye'ye yurt dışından iklim mültecilerinin giderek artan miktarda geleceğinin öngörülmesine zemin teşkil etmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı, Balkanlardaki gerginlikler, Suriye ve Afganistan'daki iç savaş, İran'daki rejimin baskıcı niteliği, Ortadoğu'daki Arap

"İklim değişikliği nedeniyle göçlerin, daha çok daha iyi hayat şartlarına kavuşma ve fakir kesimler için hayatta kalabilme dürtüsü nedeniyle gerçekleştiği tezi, mevcut literatürde ağırlık kazanmaktadır."

ülkelerinin istikrarsızlıkları, Ortadoğu ve Akdeniz havzasının su fakiri haline gelmesi, Türkiye'nin Müslüman bir halka sahip olmasının ve bu topraklardaki hoşgörünün çekici olması, Türkiye'nin Japonya gibi sıkı bir göç önleyici politikasının olmaması ve gelişen tarım ve sanayi alanlarında mültecilerin ucuz iş gücü olarak kabul görmeleri gibi faktörler, yurt dışından göçü teşvik etmektedir.

Uluslararası kurum ve kuruluşların raporları da büyük ölçüde benzeri sonuçlara ulaşmaktadır. Örneğin, Dünyanın en prestijli tıp dergilerinden The Lancet'te yayımlanan bir araştırmada 2050'den sonra dünya nüfusunun azalmaya başlayacağı ancak Türkiye'de nüfus artışı yaşanacağı; Kanada, ve İsveç ile birlikte Türkiye'nin de en fazla göç alan üç ülke arasında olacağı öngörülmektedir. Bu sonuçta diğer etmenler kadar iklim mültecilerinin de etkisi olacağı kuşkusuzdur.

Ayrıca, görece daha küçük bir oranda da olsa, Türkiye'den başka ülkelere yönelik iklim göçü olabileceği de ihtimal dışı tutulmamalıdır. Örneğin, Birleşmiş Milletler

İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporlarında Türkiye'nin de üzerinde bulunduğu Akdeniz havzasında, küresel ortalamadan %25 daha fazla bir ısınma gerçekleşeceği öngörülmektedir. Buna göre, muhtemel bir 2 derecelik ısınma sonucunda Akdeniz'deki gıda mevcudiyetinde ciddi bir azalma meydana gelecek, orman yangınlarının ve aşırı hava olaylarının sıklığının ve yoğunluğu artış gösterecektir. Bu da bu bölgeyi görece daha yaşanamaz hale getirebilir. Örneğin, Türkiye yüzölçümünün yüzde 60'ının çölleşmesi büyük ihtimal olarak görülmektedir (Hockenos, 2021). Ayrıca, bir Dünya Bankası raporunda (WB, 2020) ise 21. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa ve Orta Asya Bölgesinde uç iklim olaylarına en çok maruz kalacak 3. ülke olduğu ifade edilmektedir.

NE YAPMALI?

Biermann ve Boas (2008), iklim mültecileri ile ilgili şu adımların atılabileceği kanaatinde dir:

1. İklim mültecisi haline gelmiş kişiler için sadece acil müdahale ve afet yardımı değil, planlı ve gönüllü yeniden yerleşim politikaları uygulanmalıdır.

2. İklim mültecilerinin, siyasi mülteciler gibi evlerine dönemeyecekleri kabul edilerek, kalıcı göçmenler olarak yerleştirilmelidirler.

3. İklim mülteci rejimi, mevcut BM mülteci rejiminde olduğu gibi bireysel olarak zulme uğrayan insanların değil, insan gruplarının ihtiyaçlarına göre şekillendirilmelidir.

4. Devletler, kendi ülkeleri dışında iklim değişiminden zarar görmüş toplulukları destekleyerek mümkünse onları yerinde tutma, bu mümkün olmaz ise uygun ülke ve bölgelere yerleşmeleri için yardım etmelidirler.

5. İklim mültecilerinin korunması sadece mağdurları değil, tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun ve küresel bir sorumluluk olarak görülmelidir.

Ek olarak, aşağıdaki politika önerilerinin de faydalı olabileceği düşünülmektedir:

Öncelikle, iklim mültecilerinin çaresizliği ve zor durumda olmalarının bir insan hakları sorunu olarak kabul edilmesi ve onların da güvenli ve elverişli bir ortamda yaşama hakları bulunduğu, uluslararası düzen tarafından kabul edilmelidir. Çünkü eğer ulus devletler sadece kendi sınırları içerisindeki insanları korumayı önceleyen politikalarında devam ederlerse, milyonlarca insan, çoğunlukla kendilerinin sorumlu olmadıkları afetler nedeniyle, ülkelerinde veya bölgelerinde "tutsak" gibi yaşamak durumunda kalacaklardır.

İklim göçü ve iklim mülteciliği küresel bir sorun olması nedeniyle çözümün de Birleşmiş Milletler uhdesinde ve uluslararası hukuk çerçevesinde olması gerekmektedir. İlk yapılması gereken de uluslararası mevzuat eksiğinin giderilerek kapsamlı ve vizyoner bir uluslararası antlaşmanın imzalanmasıdır. Ancak, maalesef uluslararası hukuk belgelerinde henüz iklim mülteci ifadesini karşılayan bir statü bulunmamakta olduğu gibi,

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği de "iklim "mülteci" ifadesini kabul etmeyerek, bu statünün mülteci hukukunda olmadığını belirlemektedir (Guterres, 2009: 9). Bu durum ise, devletlerin iklim göçmenlerine koruma sağlama yükümlülüklerinin olup olmadığı, eğer varsa bu sorumluluğun kapsamının ne olacağı konusunda muğlaklık meydana getirmektedir.

Her ülke, kendi mülteci kapasitelerini belirleyerek iklim mültecilerini kabul ederek onları ulusal uyum politikaları yoluyla mültecileri kendi halkları ile entegre olmaya yönlendirmelidir. Böylece, küresel bir sorunu sadece iklim mültecileri değil, her ülke kendi kapasitesince sırtına yüklenmiş olacaktır. İklim adaletinin sağlanmasında bu oldukça önemli bir noktadır.

Göçün ne kadar zor bir süreç olduğu hatırlanarak, iklim göçmenleri için güvenli yollar ve kolaylaştırıcı hizmetler sunulmalıdır. Bu konuda Birleşmiş Milletler' in ve uluslararası sivil toplum

kuruluşlarının çok daha fazla aktif olması gerekmektedir.

Her ne kadar göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olsa da, günümüzde bireylerin kitleler halinde sosyal, ekonomik, siyasi vb. nedenlerle bölgeler arası hareket etmesi daha kolay ve popüler hale gelmiştir. "Bireyler daha iyi ülkelere kendi imkânları ile (eğitim, iş, vatandaşlık yolu vb.) değil göç ederek gitmeyi daha kolay görmekte ve aslında gerçekten ihtiyacı olan zor durumdaki insanlar için planlanan düzenlemeleri suiistimal ederek ülkeler arası güveni sarsmaktadır" (İnce, 2023:Ç 2). Bu durum, iklim krizi gibi küresel bir olguyu bahane ederek yapılabilecek göçleri özendirilmektedir. Özellikle nüfus çeken bölgelerdeki ulus devletlerin sıkı ve tutarlı mülteci politikaları üretilen uygulamalarında fayda vardır.

" Her ülke, kendi mülteci kapasitelerini belirleyerek iklim mültecilerini kabul ederek onları ulusal uyum politikaları yoluyla mültecileri kendi halkları ile entegre olmaya yönlendirmelidir."

KAYNAKÇA

Balcılar, Ayşe Nur, 2022, "İklim Adaleti Bağlamında Sınırlar Ve İklim Göçü", Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi Cilt 2 Sayı 1

Baldwin, Andrew, 2013, 'Racialisation and the Figure of the Climate-Change Migrant', Environment and Planning A: Economy and Space, 45(6), pp. 1474-90

Black, R., Adger, W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes, A., & Thomas, D. (2011). "The Effect Of Environmental Change On Human Migration". Global Environmental Change, 21, S3-S11. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.10.001>

Biermann, F. ve Boas, I. (2008). Protecting Climate Refugees: The Case for a Global Protocol. Environment: Science and Policy for Sustainable Development, 50(6), ss. 8-17.

Biermann, F. ve Boas, I., 2010, "Preparing for a Warmer World: Towards A Global Governance System to Protect Climate Refugees", Global Environmental Politics, 10(1), 60-88.

Bilben, M. (2019). Dünyadan Örnekler Işığında İklim Değişikliği Kaynaklı Göçleri Anlamak. Mediterranean Journal of Humanities, 9(2): 335-355

Daktilo, 1984, (2022). <https://daktilo1984.com/forum/yeni-bir-insanlik-krizi-iklim-gocu/> (06.06.2022).

De Haas, Hein, 2021, Climate refugees: The fabrication of a migration threat, <https://heindehaas.blogspot.com/2020/01/climate-refugees-fabrication-of.html> 15 Nisan 2021

Ekşi, Nuray, 2016, "İklim Mültecileri", Göç Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 10-58

Gemenne, François 2009, 'Environmental Migration: Normative Frameworks and Policy Prescriptions', Doctoral Thesis, Sciences-Po, Paris.

Gören, Hacer ve Ahmet İçduygu, 2023, İklim Değişikliği ve Göç: Küresel Tartışmaları Türkiye'ye Taşımak, MiReKoc Çalışma Notları, Koç Üniversitesi.

Guterres, A. (2009). Climate Change, Natural Disasters And Human Displacement: A UNHCR Perspective. Geneva: UN, <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf>

Guterres, A. (2009). Climatechange, naturaldisastersandhumandisplacement: a UNHCR perspective. Geneva: UN. Erişim adresi: <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf>

Güreşçi, Ertuğrul, 2023, Geleceğin Dünyasının Göç Krizi: İklim Göçü, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 64,

Hockenos, Paul , 2021, As the Climate Bakes, Turkey Faces a Future Without Water", <https://e360.yale.edu> (30 September 2021).

IDMC, 2021, Ülke İçinde Yerinden Edilme Endeksi 2021 Raporu. https://www.internaldisplacement.org/sites/default/files/publications/documents/grid2021_idmc.pdf

İnce, Duhan Alptürk, 2023, Dünyanın Geri Dönülmez Yolu İklim Krizi ve İklim Göçleri, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 27 Ocak 2023

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2022a). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Working Group II Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.

Ökten Sipahioğlu, Buket, 2022, "Küresel İklim Değişikliğinin Bir Sonucu Olarak İklim Göçü", Akademik Hassasiyetler, Cilt 9, Sayı 20.

Sağiroğlu, Ali Zafer (2021). İklim Değişikliği ve Göç. Göç Politika - Analiz 2. Ankara: AYBÜ Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Sağsen, İ. (2020). Bir Uluslararası Güvenlik Meselesi Olarak İklim Temelli Göç. Güncel Uluslararası Güvenlik Sorunları 289-310. Ankara: Nobel Yayınevi

TRT, (2022). <https://www.trthaber.com/haber/yasam/iklim-gocu-artiyor-2020de-25-milyonkisi-goc-etti-600759.html>.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, International Migration 2020 Highlights (ST/ESA/SER.A/452)s. 1-17.

World Bank (WB), 2020, Poverty and Shared Prosperity 2020: Reversals of Fortune, Washington DC, <https://www.worldbank.org>.

ÇEVRESEL GÜVENLİK: DOĞA VARLIKLARININ METAEKOLOJİSİ

Çevreye yönelik ilgi ve kaygıların artmasında çevresel sorunların nicel ve nitel artışı kadar teknolojik gelişmeler sayesinde gözlem olanaklarının artmasının ve hümanist bilincin gelişmesinin de önemli katkıları vardır.

Prof. Dr. Fikret Birdişi

Bu nedenle çevre sorunları birkaç onyıdır dünyanın gündeminde olmasına karşın günümüzde konuya olan yaklaşım daha da detaylanmıştır. Bu kapsamda “çevresel güvenlik” hakkındaki literatürdeki artışla birlikte bu alanda kavramsallaşma da gelişmektedir. Bu konuda en genel sınıflandırmalardan biri ekosistem diğeri ise çevre (environment) dir.

Ekosistem doğaya ve onun işlevlerine vurgu yaparken, çevre kavramı doğa-insan etkileşimini de kapsayacak biçimde geniş bir alana yayılan makro bir tanımlamadır. Bu tanımlar çerçevesinde çevre sorunları ve ekoloji hakkında fen bilimlerinden sosyal bilimlere kadar yayılan geniş bir akademik ilgiden söz edebiliriz.

Ekolojinin ve çevre sorunlarının siyaset bilimine konu olması ise önce ekonomi bilimi ile başlamıştır. “İnsan istek ve ihtiyaçlarının sınırsız olmasına karşın olanakların kıt olması” şeklinde yapılan iktisadi tanım, ekonomi uzmanlarının doğa varlıklarına araçsal yaklaşımına neden olmuştur. Bu çerçevede ekosistemdeki daralma insan eylem ve ilişkilerini de içeren çevreye yoğun bir baskı yaratacağı için iktisatçıların dikkati ontolojiye değil problematiğe yoğunlaşmıştır. Zira insan ihtiyaçlarının karşılandığı birincil kaynak doğa olduğuna

"Ekosistem doğaya ve onun işlevlerine vurgu yaparken, çevre kavramı doğa-insan etkileşimini de kapsayacak biçimde geniş bir alana yayılan makro bir tanımlamadır."

göre doğada bulunan kısıtlı olanakların yönetimi bir anlamda “doğanın ekonomisi” anlamına gelmektedir.

İktisatçıların sorunu “bir ekonomi krizi” olarak görmesi ve tanımlaması siyasetçileri kriz yönetimine yönelttiği için siyaset bilimi açısından ortaya bir “çevre yönetimi” ve “çevresel güvenlik” kavramı çıkmıştır.² Devletin varlık nedenlerinden birini belki

de en birincisini güvenlik olarak gören Hobbesçu yaklaşım, çevre sorunlarını da yönetilmesi gereken bir kriz, bir güvenlik sorunu olarak algılamaktadır.

Küresel yönetim anlamında da çevre sorunlarını iktisadi bir mesele olarak ele alma eğilimi daha çok öne çıkmaktadır. Nitekim BM’in 4 Haziran 1992’de Rio de Jenerio’da düzenlediği bu konudaki ilk konferansın da “Çevre ve Kalkınma” ismini aldığı görülmektedir. BM bu

konferansta “sürdürülebilir bir kalkınma” arayışı içinde aslında çevre sorunlarının kök nedenlerini oluşturan kapitalist tüketim alışkanlıkları ve israf ekonomisi üzerinden sürecin nasıl yönetilebilir kılınabileceği yönünde bir sorunsal edinmiştir. İşte bu noktada bir parantez açıp konunun ontolojisine değinmekte fayda var.

Çevreye ya da ekolojik varlıklara nasıl bakmak gerekir? Bu konudaki ilk ayrışma

² Lester R. Brown, *Outgrowing the Earth: The Food Security Challenge in an Age of Falling Water Tables and Rising Temperatures* (NY: W.W. Norton & Co., 2005)

¹ Prof. Dr. Fikret Birdişi, İnönü Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

üretim araçlarının gelişmesi ve insanın “doğaya hakim” olmaya başlamasıyla ortaya çıkar. Bu “doğaya hakim olma” anlayışı çevre-doğa çalışmalarında sık rastlanan bir tanımlamadır. Böyle iddialı bir cümlenin arkasında modern bilimin parçalı dünya görüşü yatıyor. Zira 17’nci yüzyıla gelindiğinde bilimsel gelişmelerle birlikte ölçme ve nitelendirme amacıyla matematiğin, bütünlüğü parçalara ayırmak üzere tasarlanmış bir inceleme sürecini kullanmaya başlamasıyla insanoğlunun dünyaya bakışı da bütüncül olmaktan uzaklaşmıştır.³ Bu yaklaşım, doğal sistemin yapısal bütünlüğü yerine, tek tek parçaları üzerine yoğunlaşmakta ve parçaların birbirleriyle olan ilişkileri yerine de ayrı ayrı nasıl işledikleri üzerinde durmaktadır. Bunun iki tür yanığı ürettiğini söylememiz mümkündür. Birincisi, doğa varlıklarının değerini takdir etmede bir yanığı; ikincisi, doğanın işleyişindeki sistemsel bütünlüğü kavramada oluşan bir yanığı.

Birinci yanığıda, parçalı dünya görüşü nedeniyle doğanın bütünlüğünün bozulması bütüne ait anlamın da yok olmasına neden olduğundan bütünden kopuk her ögenin taşıdığı önemi de azaltmıştır. Örneğin büyük bir makineyi çalıştıran çarklar içinde küçük bir çark, makinenin bütünlüğü içinde bütün makine kadar ya da makinenin çalışmasının sonuçları kadar önem taşırken, bu küçük çark bütünden kopuk ele alındığında ancak kendi büyüklüğü kadar bir anlam ve

önem taşır. Benzer biçimde doğa varlıkları da bir bütün olarak ele alınmak yerine, öncelikle insan faaliyetleri içinde üretim faaliyetlerinin bir girdisi, yani ham madde olarak tanımlanmaktadır. Aslında doğa varlıklarını ham madde olarak görmek ve nitelendirme bile alttan alta doğa varlıklarının tamamlanmamış bir ontoloji olduğunu ve üretim faaliyetleriyle bir anlam ve değer kazandığını telkin etmektedir. Çevreye ve ekolojik varlıklara bu şekilde bir yaklaşımı “metaekoloji” olarak adlandırmaktayım.⁴

Metaekoloji, doğa varlıklarının ontolojik değerlerini göz ardı ederek değişim değerleri üzerinden işlem görmesi anlamına gelir. Yani herhangi bir ekonomik sistemde çevre ve ekolojik varlıklar öz değerlerinin ve yaşamı destekleyen bir sistem olmalarının ötesinde ekonomik birikimin kaynağı olarak görülmekte ve ham madde olarak üretimde yüklendiği işlevsellik oranında değer almaktadır. Bu durumda örneğin temiz su ve çevreye ulaşma ancak bir fiyat ödenerek ulaşılabilen bir meta haline gelmektedir. Bu şekilde her şey sayısallaşmakta ve pazar ürünü haline gelmektedir. Ayrıca ekolojik varlıklar kendi değerleri dikkate alınmadan sadece bir değişime konu olduğunda kendilerini farklı ve yararlı kılan öznel değerlerini de yitirirler. Örneğin değişime konu olduğunda beş kilo buğday elli kilo demire eşdeğer olsun. Kullanım değerleri dikkate alınmadığında buğday bir besin olarak anlamını yitirir ve besleyici olmayan

3 Clive Ponting, Dünyanın Yeşil Tarihi, (çev. Ayşe Başçı- Sander), İstanbul: Sabancı Üniv. Yayinevi, 2000, s. 130

4 Birdişi, Fikret. Metaekoloji ve Metaekolojik Güvenlik, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 5 (2), ss.1-4, 2012

demir ile aynı kategoride yer alır. Bu nedenle bir şey değişime konu olduğunda metalaşır ve gerçek anlamını kaybeder.⁵

Doğaya olan bu bakışa birçok ekonomi teorisinin olduğu gibi Emek Değer Teorisinin de katkısı büyüktür. Örneğin liberal ekonominin özel mülkiyet savunmasında, sahibi olan toprakların sahipsiz topraklardan daha verimli olduğundan söz edilerek sahipsiz, yani bir anlamda değişime uğratılmamış varlıkların değersiz olduğu öne sürülmektedir. Bu nedenle modern ekonomik düşüncenin ideolojik okumaları kendi ideal dünyalarını parasal değerler ve verimlilik üzerine kurmuş, doğanın ekolojik dinamiklerinin ise insan ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik üretim unsurlarından olduğunu kabul etmiştir. Bu bakış açısının en büyük iki temel sorunu ise ekonomik büyümenin doğal sınırı olmadığı yanılığы ile doğanın insan ekonomisine olan katkısının bedelsiz olduğu yönündedir.⁶ Bu her iki yanılığы “çevre sorunlarının” temel nedeni olduğu gibi bu sorunların bir türlü çözülememesinin arkasında yatan mantaliteyi de betimler. Zira “sürdürülebilirlik” hem kapitalist tüketim alışkanlıklarının devamı hem de kaynak akışının sürekliliğinin sağlanması gibi bir paradoksu bünyesinde taşımaktadır. Oysaki kapitalist tüketimdeki artış eğilimi ile doğanın kendini yenileyebilme hızı eş düzeyde değildir.

Toparlayacak olursak “çevre sorunları” ile “çevresel güvenlik” aynı kök nedene dayalı bir sorunun ekonomi ve siyaset bilimi tarafından kavramsallaştırılması sonucu ortaya çıkmıştır. Fakat her iki tanım da metaekolojiktir. Ekonomi bilimine göre çevre varlıklarının tükenmesi ya da çevrenin kirlenmesi ekonomik girdilerde bir daralmaya neden olurken, siyaset bilimi açısından bu durum ulusal/uluslararası güvenliği tehdit edebilecek olan bir

çatışmanın kaynağıdır.⁷

Çevre sorunlarına metaekolojik yaklaşım bir yanda çevre ve ekolojiyi bir sorunsal olarak ele alırken diğer yanda ekolojik ayak izi, ekolojik borç, yeşil politik gibi üretilen kavramlar üzerinden “çevre temizleme piyasası” oluşturarak başka bir tüketim alanı açmanın çarpık mantalitesini birlikte içermektedir.

Yani metaekolojik yaklaşımda ekolojik sorunlar aynı zamanda temizleme teknolojileri yoluyla oluşturulmuş bir piyasayı besleyen rasyonel bir gerçektir ve fırsattır. Bu bağlamda çevre kaygısının en fazla liberal sosyal demokrat toplumlarda belirgin olmasına şaşmamalıdır. Çünkü yaşayanların refahının sağlanmış olduğu sağlıklı bir çevre talebinin kapitalist tüketim kültürünün bir parçası olduğu bilinmektedir. Bu bakış açısıyla, doğaya yönelik dikkat, modern evrene karşı inşa edilmiş olmaktan çok onun aracılığıyla üretilmiş gibidir.⁸

Özetle J.Belamy Foster’in ekonomik indirgemecilik (economic reductionism) olarak adlandırdığı⁹ ve çevre varlıklarını birer piyasa malzemesi haline dönüştüren, onları fayda ve maliyet hesapları içinde ele alan bu görüş, çevreye “metaekolojik” yaklaşımı yansıtmaktadır.

Çevre ve ekolojik sorunlara metaekolojik yaklaşım çevre sorunlarının kalıcı veya uzun süreli çözümünde önemli ve gizil bir problemdir. Sorunun kalıcı çözümü, insan ve doğa arasındaki ilişkinin sömürü yaratan bir hiyerarşi yerine, her ikisini bütüncül bir yaşamın birbirini tamamlayan parçaları olarak gören bir perspektifin toplumda ve yönetimde yaygınlık kazanmasıyla mümkün olacağını söylemek mümkündür.

7 Barnett, Jon (2001) The Meaning of Environmental Security, Zed Books Ltd, London, s. 37-38.; Lester R. Brown, Outgrowing the Earth: The Food Security Challenge in an Age of Falling Water Tables and Rising Temperatures (NY: W.W. Norton & Co., 2005)

8 Birdişi, Fikret. Metaekoloji ve Metaekolojik Güvenlik, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 5 (2), ss.1-4, 2012

9 John Bellamy Foster, Ecology Against Capitalism, New York: Monthly Review Press, 2002, s. 29

5 Karl Marx, 1844 Elyazmaları, Ekonomi, Politik ve Felsefe, (çev. Kenan Somer), Eriş Yayınları, 2003, s.47

6 Birdişi, Fikret. Metaekoloji ve Metaekolojik Güvenlik, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 5 (2), ss.1-4, 2012

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE İKLİM EYLEMİ GİRİŞİMLERİ

2015-2019 yılları, en sıcak beş yıl olarak; 2010-2019 yılları ise en sıcak on yıl olarak kayıtlara geçmiştir. Küresel sıcaklığın, sanayi öncesi seviyenin 1,5°C üzerine çıkmasını engellemeye yönelik bir anlaşma olan Paris Anlaşması hedefine henüz ulaşamamış olup dünya şu anda 1800'lerde olduğundan yaklaşık 1,1°C daha sıcaktır.

Dr. Öğr. Üyesi Semiha Sultan Tekkanat

Bu sıcaklık sınırı, iklim değişikliğinin en kötü sonuçlarından kaçınmak için üst sınır olarak kabul edilmektedir (UN, 2023a).

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme; UNEP), İklim değişikliği veya İklim Acil Durumu ile ilgili bilinmesi gerekli hususları şu şekilde özetlemektedir;

Temel nedeni insan faaliyetleri olan iklim değişikliği bir hakikattir.

Atmosferdeki sera gazı konsantrasyonu, ortalama küresel sıcaklıkla doğrudan bağlantılıdır.

Sanayi Devrimi'nden bu yana sera gazı konsantrasyonu ve bununla birlikte ortalama küresel sıcaklıklar sürekli olarak artmaktadır.

Sera gazlarının yaklaşık üçte ikisini oluşturan ve en bol bulunan sera gazı olan karbondioksit (CO₂), büyük ölçüde fosil yakıtların yakılması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Doğal gazın birincil bileşeni olan metan, bugün yaşanan ısınmanın %25'inden fazlasından sorumludur. Ve atmosfere salındıktan sonraki 20 yıl boyunca, CO₂'den **80 kat daha fazla** küresel ısınmaya neden

1 Dr. Öğr. Üyesi Semiha Sultan Tekkanat, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

olabilecek potansiyeline sahip, güçlü bir kirleticidir (UN, 2023b).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İklim değişikliği; sıcaklık, yağış, rüzgar vb. doğal unsurların çok uzun yıllar boyunca değiştiği doğal bir süreçtir. (UN, 2023a). Bilim insanlarına göre bu değişiklikler önceki dönemlere göre daha hızlı gerçekleşmektedir. İklim değişikliğiyle ilgili bilimi değerlendirmek üzere kurulan Birleşmiş Milletler organı

olan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne (Intergovernmental Panel on Climate Change_IPCC) göre, küresel iklimde gözlemlenen bu değişikliklerin bazıları önümüzdeki yüzlerce, binlerce yıl içinde geri döndürülemeyecektir (NASA, 2023).

Sera gazı konsantrasyonları son 2 milyon yılın en yüksek seviyelerinde olup artmaya devam etmektedir. Buna bağlı olarak, dünya 1800'lerde olduğundan yaklaşık 1,1°C daha

sıcaktır. Birçok insan iklim değişikliğinin, temelde daha yüksek sıcaklıklar anlamına geldiğini düşünse de sıcaklık artışı, problemlerin sadece başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Dünya her şeyin birbirine bağlı olduğu bir sistem olduğundan, bir alandaki değişiklik diğer tüm alanlardaki

"Sera gazı konsantrasyonları son 2 milyon yılın en yüksek seviyelerinde olup artmaya devam etmektedir. Buna bağlı olarak, dünya 1800'lerde olduğundan yaklaşık 1,1°C daha sıcaktır."

değişiklikleri etkileyebilmektedir. Dolayısıyla; yoğun kuraklıklar, su kıtlığı, şiddetli yangınlar, yükselen deniz seviyeleri, sel baskınları, kutuplardaki buzların erimesi, yıkıcı fırtınalar ve biyolojik çeşitliliğin azalması vb. olaylar iklim değişikliğinin sonuçları arasında yer almaktadır (UN, 2023a).

Küresel iklimin ısınmaya devam edeceği öngörülmektedir. İklim değişikliğinin derecesi ve etkilerinin şiddeti ise insanlar tarafından salınan ısı tutucu gazların miktarı ve iklimin bu emisyonlara karşı ne kadar hassas olduğu ile bağlantılıdır (NASA, 2023).

İklim değişikliği büyük bir sorun olmakla birlikte halihazırda pek çok çözüm yolu da üretilmiştir. Bu çözüm yolları ise sadece iklimsel değişiklik kapsamında değil toplumsal yaşamı iyileştirme, çevreyi korurken ekonomik faydalar sağlama hususlarında da yardımcı olacaktır. Bu kapsamda 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UN United Nations Framework Convention on Climate Change-UNFCCC) ve 12 Aralık 2015 tarihinde yürürlüğe giren Paris Anlaşması gibi ilerlemeye rehberlik edecek küresel anlaşmalar bulunmakta olup emisyonları azaltmak, iklim etkilerine uyum sağlamak ve gerekli düzenlemeleri finanse etmek şeklinde üç önemli eylem kategorisi

bulunmaktadır (UN, 2023a).

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ARAÇLARI BAĞLAMINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, refahı arttırmak için yoksul, zengin ve orta gelirli tüm ülkelere yönelik bir eylem çağrısıdır. SKA'lar, iklim değişikliğine uyum ve çevrenin korunması amacıyla mücadele edilmesi gerektiğinin altını çizirken; yoksulluğun sona erdirilmesi, ekonomik büyümeyi inşa etme, eğitim, sağlık, sosyal yapı ve istihdam konuları da olmak üzere birçok toplumsal ihtiyacı dikkate alan stratejileri de içermektedir (UN, 2023c).

2015 yılında BM Genel Kurulu'nda 193 ülke liderince kabul edilen "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi", çerçevesinde 17 evrensel amaç ve 169 hedef belirlenmiştir. SKA'nın 17 amacından 13.sü; "iklim değişikliği ve etkileriyle mücadele etmek için acilen harekete geçmek" olup hedefleri şu şekildedir (BM Türkiye, 2023) (Tekkanat & Karaca, 2022);

13.1. İklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin bütün ülkelerde güçlendirilmesi

13.2. İklim değişikliğiyle ilgili önlemlerin ulusal politikalara, stratejilere ve planlara entegre edilmesi

13.3. İklim değişikliği azaltım, iklim

değişikliğine uyum, etkinin azaltılması ve erken uyarı konularında eğitimin, farkındalık yaratmanın ve insani ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

13.a UNFCC'ye taraf olan gelişmiş ülkeler tarafından üstlenilen, anlamlı azaltım eylemleri ve uygulamada şeffaflık bağlamında, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını ele almak için 2020'ye kadar yıllık 100 milyar doların ortaklaşa seferber edilmesi taahhüdünün uygulanması ve Yeşil İklim Fonu'nun sermayelendirme yoluyla olabildiğince kısa sürede tam olarak faaliyete geçirilmesi

13.b Kadınlara, gençlere, yerel topluluklara ve dışlanmış gruplara odaklanarak en az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde iklim değişikliğiyle ilgili etkili planlama ve yönetim kapasitesini artıracak mekanizmaların desteklenmesi.

Dolayısıyla iklim değişikliği ve meydana getirdiği/getireceği sorunların, acil bir durum olduğu gerçeği dikkate alınarak; yıkıcı etkileriyle küresel ölçekte mücadele etmek ve eyleme geçmek bir zorunluluktur. 2030 Sürdürülebilir

Kalkınma Gündemi ile 17

Amaç ise bu doğrultuda hazırlanmış bir plan olup yol gösterici niteliktedir (UN, 2023d).

İKLİM EYLEMİ GİRİŞİMLERİ

Kuraklıklar, toz fırtınaları, sıcak hava dalgaları, kasırgalar, yıkıcı fırtınalar, seller ve yükselen deniz seviyeleri, ekonomik ve sosyal refaha yönelik tehditleri şiddetlendiren iklim etkilerinden sadece bazıları olup gelecekte daha da artması beklenmektedir. Emisyonları azaltma çabalarını arttırma, iklim etkilerine uyum sağlamak, gelecek için dayanıklı kentler oluşturmak için tüm küresel aktörlerin

"Kuraklıklar, toz fırtınaları, sıcak hava dalgaları, kasırgalar, yıkıcı fırtınalar, seller ve yükselen deniz seviyeleri, ekonomik ve sosyal refaha yönelik tehditleri şiddetlendiren iklim etkilerinden sadece bazıları olup gelecekte daha da artması beklenmektedir."

aynı derecede ve aciliyet içerisinde çaba göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda dünyanın karşı karşıya bulunduğu iklim krizinden duydukları büyük endişeyi ve harekete geçme kararlılığını göstermek için her geçen gün daha fazla küresel aktör bir araya gelmektedir (UN, 2019).

Bu gündem, amaçlar ve hedefler kapsamında; hükümetler, işletmeler ve sivil toplum üyeleri iklim eylemini hızlandırmak için iklim girişimleri doğrultusunda bir araya gelmektedir. BM'de düzenlenen 2019 İklim Eylem Zirvesi'nde başlatılan girişimler; emisyonları azaltma, istihdam ve cinsiyet

eşitliği gibi kritik meseleleri ele alma, finansmanın yolunu açma, sürdürülebilir altyapı inşa etme, doğaya dayalı çözümler kullanma ve adaptasyon ile iklim direncini geliştirme kapsamında gelişmektedir (UN, 2023e).

Bu kapsamda iş birliği yapmak, hedefler doğrultusunda hırslı olmak, küresel sıcaklık artışını 1,5 °C'den fazla olmayacak şekilde sınırlandırmak amacıyla gereken adımları atmaya teşvik etmek; tüm insanlar için adil ve faydalı olan sürdürülebilir, düşük karbonlu bir ekonomiye geçişi desteklemek için BM'nin toplayıcı rolüne ihtiyaç duyulmaktadır (UN, 2023e). İklim Eylemi Doğrultusunda Gerçekleştirilen Eylemler ise enerji, sanayi ve ulaşım, işletme ve

finans, dayanıklılık ve uyum, doğa temelli çözümler, kentsel planlama temel başlıkları altında yer almaktadır.

SONUÇ

İklim eylemi, hükümetler ve işletmeler tarafından önemli finansal yatırımlar yapılmasını gerektirse de iklim eylemsizliği çok daha pahalıya mal olmaktadır ve olmaya devam edecektir. İklim değişikliklerine uyum sağlamak insanları, evleri, işletmeleri, geçim kaynaklarını, altyapıyı ve doğal ekosistemleri koruyacak öneme sahiptir. İklim değişikliğine neden olan emisyonlar

dünyanın her yerinden gelmekte ve herkesi etkilemektedir, ancak bazı ülkeler diğerlerinden çok daha fazla emisyon üretmektedir. En az emisyon üreten 100 ülke, dünya genelindeki toplam emisyon oranının ancak % 3'ünü üretmektedir. En büyük 10 emisyon kaynağı olan ülkeler ise % 68'lik paya sahiptir. İklim konusunda herkesin harekete geçmesi zorunlu olmakla birlikte; sorunun büyük kısmını yaratan toplum ve ülkelerin, ilk olarak harekete geçme konusunda daha büyük sorumluluğa sahip olduğu ortadadır. Uyum her toplum ve ülke için geçerlidir, ancak iklim tehlikeleriyle başa çıkma konusunda en az kaynağa sahip en savunmasız toplumlara öncelik ve destek verilmesi gerekmektedir (UN, 2023a).

Enerji sistemlerini fosil yakıtlardan güneş gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüştürmek, iklim değişikliğine yol açan emisyonları azaltacaktır. Giderek büyüyen ülkeler koalisyonu 2050 yılına kadar net sıfır emisyon taahhüdünde bulunurken, ısınmayı 1,5°C'nin altında tutmak için emisyon kesintilerinin yaklaşık yarısının 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi; fosil yakıt üretiminin 2020-2030 yılları arasında yılda yaklaşık % 6 oranında azalması gerekmektedir (UN, 2023a).

Afetler meydana gelmeden önce veya hemen sonra hızlı ve güvenilir bir şekilde ödenen önceden hazır hale getirilmiş finansmanın artırılması; finansal koruma araçlarının hükümetler, toplumlar, işletmeler ve hane halklarına yönelik olarak kapsamının genişletilmesi afetlerin etkisini azaltabilecek fırsatlar arasındadır. Hassas ekonomileri daha dirençli hale getirecek, sürdürülebilir kalkınmayı güvence altına alacak, yoksul ve savunmasız insanların yaşamlarını ve geçim kaynaklarını koruyacak tüm çabalar; iklim değişikliğinin şiddetlendirdiği kayıpları/zararları önleme,

en aza indirme bağlamında küresel çabalara etkin bir şekilde katkıda bulunacaktır (IGP, 2023).

KAYNAKÇA

BM Türkiye. (2023). Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları; İklim Eylemi. Birleşmiş Milletler Türkiye: <https://turkiye.un.org/tr/sdgs/13>

IGP. (2023). The Global Shield is a G7 / V20 collaborative partnership empowering countries with the tools, knowledge, and support to financially prepare themselves against climate risk. InsuResilience Global Partnership: <https://www.insuresilience.org/knowledge/global-shield/>

NASA. (2023). The Effects of Climate Change. Global Climate Change; Vital Signs of the Planet: <https://climate.nasa.gov/effects/>

Tekkanat, S. S., & Karaca, N. (2022). Sürdürülebilir Kentler ve Sürdürülebilir Topluluklar. Sürdürülebilirlik Alanında Akademik Çalışmalar V (s. 73-102). içinde Karadeniz Kitap.

UN. (2019). A Call for Action: Raising Ambition for Climate Adaptation and Resilience.

UN. (2023a). Climate Action; What is Climate Change? United Nations: <https://www.un.org/en/climatechange/science/key-findings>

UN. (2023b). Facts about the climate emergency. United Nations: <https://www.unep.org/facts-about-climate-emergency>

UN. (2023c). Climate Action; 17 Goals to Transform Our World. United Nations: <https://www.un.org/en/climatechange/17-goals-to-transform-our-world>

UN. (2023d). Sustainable Development Goals; Goal 13: Take urgent action to combat climate change and its impacts. United Nations: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/climate-change/>

UN. (2023e). Climate Action; Initiatives for Action. United Nations: <https://www.un.org/en/climatechange/climate-action-coalitions#collapseSix>

CO₂ ARTIŞINI 1.5°C İLE SINIRLI TUTMAK NEDEN BU KADAR ÖNEMLİ? AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI SÜRECİ HIZLANDIRACAK MI?

İklim değişikliği sorunsalı, son yıllarda dünyamızı tehdit eden bir konu olarak, tüm dünyanın gündeminde öncelikli bir yere gelmiştir. Dünya Ekonomik Forumu'nun her yıl yayınladığı Global Risk Raporları'nda bu durumu açıkça görmekteyiz.

Dr. Öğr. Üyesi İrem Yalkı

2010 yılına kadar, çevresel sorunlar bir risk olarak yer almazken, 2011 yılında beş riskin dördünün bir anda çevresel risk olması çarpıcı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen yıllarda çevresel risklerin sayısı ve önem sırası değişmekle birlikte, bu raporlarda kalıcı hale gelmiştir.

2014 yılında, artık "iklim değişikliği" riski yerini "iklim değişikliği ile mücadelede başarısızlık" riskine bırakarak bu konuda atılan adımlarda başarısız olduğumuzun bir göstergesidir. 2020 yılında ise tüm risklerin çevresel risk olması ve Covid-19 salgının, küresel boyutta ve hayati etkisi söz konusu olduğu durumda bile 2021 yılında sadece bir risk faktörü olarak raporda yer alırken dört riskin çevresel risklerden oluşması, çevresel risklerin dünya çapındaki bir salgından

bile daha öncelikli ve etkili olduğunu gözler önüne sermektedir. 2022 yılında yayınlanan rapordaki on yıl olarak belirtilen uzun dönem on riskin ise altısı yine çevresel risklerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, bu tablo bize çevresel risk olarak ifade ettiğimiz sorunları ve etkileri uzun dönemde de yaşayacağımızı çok açık bir şekilde göstermektedir. Bu raporlarda, çevresel risklerin karşımıza

1 Dr. Öğr. Üyesi İrem Yalkı, İstanbul Okan Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü Öğretim Üyesi

"2022 yılında yayınlanan rapordaki on yıl olarak belirtilen uzun dönem on riskin ise altısı yine çevresel risklerden oluşmaktadır."

çıkması 2010 yılı itibarıyla olsa da, sorun çok daha eskiye dayanmaktadır. Bu konuda atılan uluslararası adımları vs. bir kenara bırakarak sadece istatistiki açıdan Dünya'nın çevresel bozulma eğilimini ele alırsak, karşılaştığımız bozulmanın şiddetini şu şekilde açıklayabiliriz. Global Footprint Network - GFN (2023) verileri, sadece karbon emisyonları (CO₂) değerlerini değil, diğer çevresel bozulmaya yol açan, yerleşik arazi, ekili alan, balık tutma alanları, orman ürünleri ve otlak alanı olmak üzere altı çevresel faktörü içeren bir ekolojik ayak izi verisinden oluşmaktadır. Biyokapasite olarak ifade edilen kavram ise en basit şekli ile ülkenin kaynaklarından oluşan kapasitesidir ve eğer bir ülkenin ekolojik ayak izi, biyokapasitesini aşarsa ülkede çevresel bozulma söz konusudur. Bu yüzden

ülkelerin bu değerlerinin seviyesi önemlidir. GFN (2023) verileri alınarak bir hesaplama yaptığımızda, 1961 yılında 132 ülkenin 89'unun biyokapasitesi ekolojik ayak izlerinden yüksek iken, 43 ülkenin ekolojik ayak izi biyokapasitesinden daha yüksektir. 1970 yılı, dünyanın toplam ekolojik ayak izinin biyokapasitesini aşması nedeniyle bir dönüm noktasıdır. Bu yılda, 141 ülkenin 79'u ekolojik ayak izinden daha yüksek bir biyokapasiteye sahip iken geri kalan 62 ülkede de durumun tam tersiydi. Birkaç

istisna dışında, biyokapasite ile ekolojik ayak izi arasındaki farkın her yıl artarak bir uçurum haline geldiğini söylemek hiç de abartı olmaz. 2018 yılında, 182 ülkeden sadece 50'si ekolojik ayak izlerinden daha yüksek bir biyokapasiteye sahipti. Bu durumu, başka bir şekilde ifade edersek, 2018 yılında ülkelerin %73'ü çevresel bozulma ile karşı karşıyadır. Bu durumda aklımıza, bu ekolojik açığı olan ülke sayısındaki dramatik artışa nasıl geldik, neden devamlı iklim değişikliği sorunundan bahsediyoruz ve bu konuda neler yapmalıyız gibi sonu gelmeyen sorular geliyor. Bu soruları en azında çok basit olarak cevaplamak için, öncelikli olarak iklim değişikliğinin tam olarak neyi ifade ettiği, hangi faktörlerden oluştuğu net olarak belirlenmelidir ki, iklim değişikliği ile mücadele aşamasında hangi sorunlar ile karşı karşıya olduğumuz açıkça ve dereceleri ile belirlenebilsin, sorularımıza cevap bulabilelim.

IPCC (2007) tanımına göre iklim sistemi; atmosfer, yeryüzü, kar ve buz, okyanuslar ve diğer su kütleleri ve canlı varlıklardan oluşan etkileşimli ve karmaşık bir sistemdir. İklim sisteminin atmosferik bileşeni en açık haliyle iklimi karakterize eder ve iklim de genellikle 'ortalama hava durumu' şeklinde tanımlanır. Sıcaklık, yağış ve rüzgarın ortalaması ve değişkenliği iklimin yapısını şekillendirir. İklim, zaman içerisinde iki faktöre bağlı olarak değişim gösterir. Bunlar; değişimin kendi iç dinamiklerinden kaynaklan içsel faktörler ile dışsal faktörlerdir. Dışsal faktörler, sadece doğal afetleri ifade etmez aynı zamanda insan kaynaklı etkileri de kapsar. İklim sistemi, güneş radyasyonunun yapısına dayanmakta olup Dünya'nın radyasyon dengesini değiştirebilecek üç ana faktör bulunmaktadır. Birinci faktör, gelen güneş ışınımının değişimi ile ilgilidir. Dünya'nın yörüngesinin değişimi veya Güneş'te meydana gelebilecek başka değişiklikler ile ortaya çıkabilecek faktördür. İkinci

faktör, albedo etkisidir. Bu etki, yansıtılan güneş radyasyonu fraksiyonu değişimidir. Dünya'ya ulaşan güneş ışığının yansımaları anlamına gelir ve başka bir ifade ile uzaya geri yansıyan güneş ışığı miktarıdır. Bulut örtüsü, buz örtüsü ve bitki örtüsü, albedo etkisinin temel belirleyicileridir. Üçüncü faktör ise, Dünya'dan uzaya doğru olan uzun dalga radyasyonunun değişimidir. Bu durum da, sera gazı konsantrasyonu değişirse ortaya çıkmaktadır. Söz konusu olan üç faktörden, gelen güneş ışınım miktarı ve yer şekillerinin kısa vadede değişimi gerçekleşmez, bu değişimlerin yansımalarını gözlemlemek milyonlarca yıl alır. Kısa sürede bitki

örtüsü, buzullar ve atmosferde meydana gelen değişiklikler gözlemlenebilir. Atmosfer, Dünya'nın sıcaklığını belirlediği için kritik bir öneme sahiptir. Eğer atmosfer olmasaydı, Dünya'nın sıcaklığı -180°C olurdu. Oysa ki, Dünya'nın ortalama yüzey sıcaklığı +16°C'dir ve bunun sebebi de atmosferin ısınan bir kısmını hapsedmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, Dünya'nın ortalama yüzey

sıcaklığının yaşama elverişli olan bu seviyede olmasını atmosferin varlığına borçluyuz. Ancak, ısıyı hapseden gazların, atmosferdeki gazların sadece %1'lik bir paya sahip olan sera gazları olması, karşımıza sera gazlarında meydana gelecek bir değişimin atmosferin ısı tutma kapasitesini çok daha kolay ve hızlı şekilde etkileyeceği sorununu çıkarmaktadır. İnsan faaliyetlerinin bir sonucu olarak, atmosferdeki sera gazlarının değerleri değişim göstermektedir. Sanayi Devrimi ile birlikte üretimin artması, enerjinin fosil yakıtlar kaynaklı olması, atmosfere daha fazla CO₂ salınmasına yol açmıştır. Sanayi Devrimi başlangıcında 280ppm (parts per million) olan CO₂ seviyesi 2020 yılında, 412.5 ppm'e ulaşmıştır. Bu sebeplerle, özellikle son on yılda CO₂ salınımını azaltmak ayrı bir önem ve politika aracı haline gelmiş durumda. Paris Anlaşması'nda yer alan ve artık bir sembol haline gelen CO₂ salınımını,

"İklim sisteminin atmosferik bileşeni en açık haliyle iklimi karakterize eder ve iklim de genellikle 'ortalama hava durumu' şeklinde tanımlanır. "

Sanayi Devrimi öncesi seviyelerine göre 1.5°C ile sınırlandırmak bu yüzden önemli. Aslında 1.5°C ilk duyulduğu zaman, bu kadar bir değer nasıl bir fark yaratabilir, bu kadar önemli mi gibi düşündürse de, Tierney et al. (2020) çalışmalarında, Son Buzul Çağı sırasında Dünya'nın ortalama sıcaklığının 7.8oC olduğunu belirtiyor. Bu sıcaklığı, 20. yüzyılda Dünya'nın ortalama sıcaklığının 14oC olduğu düşünülerek bir karşılaştırma yaptığımızda, yaklaşık 10.000 yıl önce sona eren Son Buzul Çağı ile 20. Yüzyıl arasında sadece 6°C'lik bir fark olduğunu düşünürsek 1.5°C'nin önemini daha net anlayabiliriz. Bu tablonun asıl korku verici yanı, son yıllarda problemin önemini neredeyse tüm ülkeler tarafından kabul edilmesi ve CO₂ salınımını azaltmaya yönelik vaatlerde bulunularak bazı uygulamaların hayata geçirilmesine rağmen, artışın hızla devam etmesidir. Atmosferdeki CO₂ değerini azaltmak için, CO₂ salınımına yol açan sektörlerin belirlenmesi ve öncelikli olarak bu sektörler için politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. IEA (2023) verilerine göre, 2022 yılında 34.75 Gt CO₂'in içerisinde 14.65Gt CO₂ değeri ile enerji sektörü en çok CO₂ salınımına yol açan sektördür. Bu veriler baz alınarak sektörlerin yol açtığı CO₂ salınımının payları hesaplandığında ortaya aşağıdaki tablo çıkmaktadır. Enerji sektörü 42% ile birinci sırada iken, 26% ile sanayi sektörü gelmektedir. Ulaştırma sektörünün de 23% ile çok büyük

payı söz konusudur. En düşük pay ise 9% ile yapılara aittir. Bu değerler global ölçekteki CO₂ için hesaplanmıştır, bu değerler her ülke için değişiklik göstereceği için politika geliştirmek için öncelikli olarak ülkelerin sektörel olarak CO₂ salınım değerleri detaylı olarak analiz edilmelidir. Her ülkede farklı paylar söz konusu olmakla birlikte, enerji hem her ekonomik faaliyette hem de yaşamın her alanında yer aldığı ve en fazla CO₂ salınımına yol açtığı için bütün ülkelerin fosil yakıt kaynaklı enerji kullanımından vazgeçmeleri gerekmektedir. Yıllar itibarıyla, sektörel değişime baktığımızda, artan enerji talebi nedeniyle, enerji sektöründen kaynaklı CO₂ artışının diğer sektörlerle kıyasla çok daha fazla olduğunu ve artış trendinin de sürdüğünü görüyoruz. Ülkelerin sektörel dağılımları yapısal olduğu için bahsedilen değerlerin değişiminin kısa dönemde gerçekleşmesi mümkün değildir. Ayrıca, yapılacak değişimlerin yansımaları da ayrı bir zaman alacaktır. Ancak, yukarıda bahsedilen konunun önem ve aciliyetini düşünürsek gerekli adımları atmakta geç kalındığını görmekteyiz.

İklim değişikliği ve CO₂ azaltımı ile ilgili neredeyse tüm ülkeleri kapsayan Paris Anlaşması, COP toplantıları gibi anlaşmalar görüşmeler yapılsa da sonucunda bir bağlayıcılığı olmadığı için daha çok ülkelerin verdikleri sözler ile sınırlı kalmaktadır.

Verilen vaatler gerçekleşmezse bir yaptırım söz konusu değildir. Bu yüzden Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın (2019) ayrı bir önemi vardır. Avrupa Yeşil Mutabakatı'na göre Avrupa Birliği 2050 yılında karbon nötr olmayı hedeflemekte ve bu alanda öncü olmak istemektedir. Bu hedefe ulaşmak için bir ara hedef belirleyerek 2030 yılında GHG emisyonlarını 55% oranında azaltma hedefini vardır. Bu hedeflere ulaşmak için de, tüm ekonomi politikasını yeniden yapılandırmaktadır. Bu çerçevede, Avrupa Komisyonu, yeşil ekonomi politikaları ile, öncelikli olarak enerji, ulaştırma, demir-çelik, otomotiv gibi karbon yoğun sektörlerden başlayarak, sektörlerin karbon ayak izlerini azaltmak için tedbirler almaktadır. Alınan bu tedbirler arasında en çok tartışılan olanı ise, Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)'dir. Bu kapsamda, AB karbon fiyatlandırması yaparak, karbon sınırını aşan üreticilerden ilave bir ücret ödeme zorunluluğu getiriyor. 1 Ekim 2023 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi beklenen ETS'nin 1 Ocak 2026 tarihine kadar olan geçiş dönemi aralığında, AB'ye ithal edilen ürünlerin üretimi aşamasında salınan karbon emisyonları ile birlikte üretim süreçlerinde kullanılan elektriğin üretiminden kaynaklanan, başka bir ifade ile dolaylı emisyonların raporlanması yapılacaktır. Geçiş döneminin sona ermesi ile 1 Ocak 2026 tarihinden itibaren, asıl ETS uygulaması başlayacak olup, bu tarihten itibaren, ithal ürünlerdeki gömülü emisyonlar için, AB'de yekti sahibi olan ithalatçılar tarafından AB ETS'sindeki haftalık karbon fiyatlarına göre, karbon ücreti ödemelerine başlanacaktır. AB Yeşil Mutabakatı ETS uygulamaları, kapsamı dolayısıyla karbon yoğun üretim yapan ve AB'ne ihracat yapan ülkeleri önemli bir değişime zorlamaktadır. Türkiye'nin AB'ne ihracatına baktığımızda 2022 yılında 103.1 milyar dolar ile toplam ihracatın 40.6%'ını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye gibi

"Türkiye'nin AB'ne ihracatına baktığımızda 2022 yılında 103.1 milyar dolar ile toplam ihracatın 40.6%'ını oluşturmaktadır."

AB'ye ihracat oranı yüksek ülkelerin, söz konusu şartları karşılayabilmeleri için bir an önce gerekli dönüşümleri gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Aksi halde, sadece CO₂ salınımından çevresel olarak zarar görmeye kalmayacak aynı zamanda ekonomik olarak da yeni ciddi sıkıntılar ortaya çıkacaktır. Bu uygulamanın yaptırımları sebebiyle, dünya ticaretinin dengesini ve yönünü değiştirebilecek bir özelliğe sahip olması da iklim için verilen mücadelenin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın somut bir yaptırımı olduğu için bu süreci hızlandıracaktır ancak asıl önemli soru ne kadar hızlandıracağı ve ülkelerin bu şartlara uymak yerine ihracat rotalarını değiştirmesine yönelik bir eğilim içerisinde mi olacaklardır. Bu sorularımızın cevaplarını önümüzdeki günlerde hep beraber göreceğiz. Ülkelerin CO₂ salınımlarını azaltmaları için önerilen politikaları bu süreçte tekrar belirtmekte fayda var. Bu politikaların başında, fosil yakıtlara verilen teşviklerin kesilerek yenilebilir enerjiye geçişi teşvik etmek gelmektedir. CO₂ emisyonu yüksek sektörlerin belirlenerek bu sektörlerin dönüşümünde öncelik vermek, enerji verimliliğini arttırmak, ulaştırma ile ilgili daha düşük CO₂ emisyonu sahip ulaştırmayı teşvik etmek, ormanlık alanları arttırmak, tüketici davranışlarını değiştirmeye yönelik atılımlarda bulunmak gibi klasik olan politikaların bir an önce uygulamaya geçmesi gerekmektedir. Bu politikalar arasında enerji verimliliği ve teknolojik gelişmeye güvenmeye dayalı çok iyimser bir yaklaşım da söz konusu. Karbon yakalama şeklinde ifade ettiğimiz, CO₂ emisyonlarını havadan ayırarak, tekrar atmosfere salınımı mümkün olmayacak bir yerde depolama yöntemi ilgi görmekte ve bu alanda girişimler yapılmaktadır. Teknolojik gelişmelerden faydalanmakla birlikte, bu kadar hayati bir konuda henüz sonucunun ne

olacağını, ne kadar süreceğini ve maliyetini bilemediğimiz bir fikrin sorunun çözümü olacağını düşünmek sadece iyimserlik ile ifade edilebilir. Bu tür gelişmelerden yararlanmak oldukça önemlidir, ancak bu gelişmeleri sorunun çözümü niteliğinde değil destekleyici olarak düşünmek ve bu şekilde değerlendirmek gerekmektedir. CO₂ emisyonlarını düşürmek riske atılabilecek bir hedef niteliğinde değildir ve asla akışına bırakılamaz. CO₂ emisyonları ülke sınırlarını da dikkate alamayacağı için, hiçbir ülke konunun kendi problemi olmadığını ileri süremez, ortaya çıkan sonuçlardan tüm dünya etkilenecektir. Bu sebeple, birlikte hareket edilmesi gerekmektedir. Daha önceki yıllarda yazılan yazılarda, “geleceğimiz için CO₂ emisyonlarını azaltmaya yönelik politikaların bir an önce uygulamaya geçmesi gerekmektedir” gibi cümleler kurarken güncel yazılarda geleceğimiz kelimesi cümlede anlam bozukluğu yaratmaktadır. CO₂ emisyonlarındaki hızlı artışın etkilerini her ülke farklı şekilde ve maalesef ki şiddetli bir şekilde hissediyor. Her gün duyduğumuz, okuduğumuz haberlerin içeriğinde maalesef ki hep bir sel, fırtına, orman yangınları gibi çevresel felaketler yer alıyor. Son yıllarda her yaz, bu yaz yüzyılın en sıcak yazı olacak diyerek her geçen yaz bir öncekinden daha sıcak olmaya başladı ve 3 Temmuz 2023’de son 120 bin yılın en sıcak günü yaşandı. Dolayısıyla, elimizdeki tablo bu kadar netken ve her alanda günümüzde yansımalarını yaşıyorken, yukarıda da belirtildiği gibi, iklim değişikliğindeki etki alanımız sadece sera gazlarına müdahale etmekle sınırlıyken, CO₂ emisyonlarını azaltmada daha geç olmadan, geri dönülemez yola girmeden elimizden geleni yapmalıyız.

KAYNAKÇA:

BBC (2023). Küresel Isınma: 3 Temmuz kayıtlara geçen en sıcak gün oldu. (Son erişim tarihi: 18.07. 2023).

<https://www.bbc.com/turkce/articles/cv2q20jz1v4o>

European Commission (2019). The European Green Deal. Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the

Committee of the Regions.

GFN (2023). Global Footprint Network Advancing the Science of Sustainability.

<https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/> (Son erişim tarihi: 17.07. 2023).

IEA (2023). International Energy Agency, Global CO₂ emissions by sector, 2019-2022.

<https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/global-co2-emissions-by-sector-2019-2022> (Son erişim tarihi: 17.07. 2023).

Kurnaz, L. (2019). Son Buzul Erimesinden İklim Değişikliği Hakkında Merak Ettiğiniz Her Şey. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic.A.Ş.

Le Treut, H., R. Somerville, U. Cubasch, Y. Ding, C. Mauritzen, A. Mokssit, T. Peterson and M. Prather

(2007). Historical Overview of Climate Change. In: Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor and H.L. Miller(eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.

T.C. Ticaret Bakanlığı (2023). Avrupa Yeşil Mutabakatı.

<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati> (Son erişim tarihi: 18.07. 2023).

T.C. Ticaret Bakanlığı (2023). Yani Başımızdaki Dev Pazar Avrupa Birliği.

<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/avrupa-birligi/yani-basimizdaki-dev-pazar-avrupa-birligi#:~:text=AB%2C%202022%20yılında%20103%2C1,aralarında%20yaptığı%20ticaret%20hariç%20tutulduğunda>. (Son erişim tarihi: 18.07. 2023).

Tierney, Jessica E, Jiang Zhu, Jonathan King, Steven B Malevich, Gregory J Hakim, and Christopher J Poulsen. 2020. “Glacial Cooling and Climate Sensitivity Revisited.” Nature 584 (7822): 569–73. <https://doi.org/10.1038/s41586-020-2617-x>.

United Nations (2015) . Paris Agreement.

World Economic Forum (2020). The Global Risks Report 2020 Insight Report, 15th Edition.

World Economic Forum (2021). The Global Risks Report 2021: 16th Edition. World Economic Forum (2022). The Global Risks Report 2022 Insight Report, 17th Edition.

World Economic Forum (2023). The Global Risks Report 2023 Insight Report, 18th Edition.

Yalkı, İ (2023). Industrialization Impact on Climate Change: An Examination of NICs,

Handbook of Research on Sustainable Consumption and Production for Greener Economies, Edt.Goel R. and Baral S.K., IGI Global. pp. 1-26.

BİR ONTOLOJİK GÜVEN(SİZ)LİK ALANI OLARAK ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Mevcut meteorolojik verilere göre içinde bulunduğumuz 2023 yılı Temmuz ayı Türkiye ve Avrupa'da sıcaklık rekorlarının kırıldığı bir zaman dilimine işaret ediyor. Üstelik kurak geçen bahar nedeniyle yeterli su kaynaklarının azalması durumu da başta metropol ve büyükşehirler olmak üzere insan yaşamını tehlikeye atabilecek düzeye gelmiş durumda.

Dr. Aykut Karahan

Yine içinde bulunduğumuz yaz aylarında artan orman yangınları sadece Türkiye açısından değil Avrupa ve Amerika gibi gelişmiş bölgeler için de ciddi bir mesele haline gelmiştir. İşte bütün bu ve bununla ilişkili çevre sorunları insanlığın doğaya verdiği zararlar neticesinde, insanın ontolojik güvenlik sorunuyla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle başta Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği olmak üzere birçok ulus üstü kurum ve organizasyonlar çevre, sürdürülebilirlik ve bunlarla ilişkili politikalara eğilmek durumunda kalmıştır. Ancak bu ontolojik güven(siz)lik halinin arka planında ise modern bilimin de kurucu paradigması olan modern epistemolojik bakış açısı ve onun Batı tekniği ile birleşmesiyle emperyal bir boyut kazanarak hem doğanın hem de insanın varlığını tehdit eder boyuta gelmiş olmasındır.

ONTOLOJİK GÜVEN(SİZ)LİĞİN EPİSTEMOLOJİK ARKA PLANI

Modern dünyayı kuran bilgi kuramı dini/teolojik boyutu ihmal eden, rasyonel akıl diye ifadelendirilen ilke demeti üzerinden

"Modern dünyayı kuran bilgi kuramı dini/teolojik boyutu ihmal eden, rasyonel akıl diye ifadelendirilen ilke demeti üzerinden şekillenmiştir."

şekillenmiştir. Bilimsel boyutunun bilim devrimi diye kavramsallaştırılan ve en önemli sembol ismi olarak da Newton olarak görülen bir sürece işaret etmektedir. Burada doğaya, insana ve evrene klasik dünyadan kopuş olacak şekilde yeni bir biliş ve duyuş tarzı geliştirildi. Bu nedenle de yeni bir episteme ortaya çıktı. Terim anlamı olarak farklılık arz eden bir kavramdır. İngilizce konuşan biri, epistemology terimiyle genel olarak felsefenin özel bir dalı olan bilgi teorisine atıfta bulunurken; Fransızca konuşanlar ise bu terimi daha ziyade bilimsel teorilerin incelenmesini belirtmek için kullanmaktadırlar. Aslında Pierre Jacob'un haklı olarak belirttiği gibi bu iki anlam etimolojik bakımdan doğrudur.

Zira "Yunanca ('kanaat'anlamına gelen doxa kelimesinin karşıtı olan) episteme (bilgi) kelimesi kimi kez 'bilim' kimi kez de 'bilgi' olarak tercüme edilebilmektedir." Bu anlamın ikisi de çok genel olarak epistemolojinin, bilimsel bilginin teorisi olduğu söylenerek bağdaştırılabilmektedir. Sözlük anlamı olarak ise pratikten ayrı kuramsal bilgi olarak ele alınır (Güçlü, Uzun, Uzun ve Yolsal, 2008:483). Bir başka açıdan da episteme Platoncu manada ezeli ve ebedi değişmez hakikatin bilgisi

1 Dr. Aykut Karahan, Bağımsız Araştırmacı.

olarak deneyimle değişmeyen bilgi türü olarak ele alınır (Cevizci, 2005:637). Genel olarak düşünülecek olursa epistemeden kaynaklı epistemoloji bir alanda bilimsel olarak üretilen bilginin kuramsal temellerini araştırmak demektir. Bu manada modern bilimlerin de ortaya çıktığı ona kaynaklık eden modern epistemoloji bilim devrimi sürecinde doğayı ve insanı ve hatta evreni bu yeni bilme tarzı ile ele almak manasına gelmektedir. Geleneksel yaklaşıma göre, Yunan felsefesini temel alan ve 17. yüzyıla kadar devam eden anlayış, insanın doğayla ilişkisini bilgi üzerinden kurabileceğini vurgulamaktadır. Ancak moderniteyle birlikte bu paradigma değişmiştir. Modern düşünce, insanın doğa ile ilişkisinin asıl öznesi olduğunu savunur. İnsan, doğa ile olan ilişkisinin kurallarını belirleyerek ve her türlü bilgiyi açıklığa kavuşturma hakkını ve egemenliğini elde ettiğini düşünür.

Bu dönemde, tüm toplum ve fizik bilimleri bu temel varsayıma dayalı olarak çalışır. Modern düşünceye göre, insanın güçlü sezgi ve zihinsel yetenekleri, doğanın işleyişini anlama ve yönetme kabiliyetine sahiptir. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, doğayı daha iyi anlama ve kontrol etme arzusunu güçlendirir. İnsan, doğayı keşfetme

ve anlama çabalarıyla birlikte kendini doğanın üstünde konumlandırır ve çevresini etkileme gücünü artırır. Ancak, geleneksel düşüncenin temelinde ise insanın sınırlı olduğu ve doğayı tamamen anlama gücüne erişemeyeceği düşüncesi yatar. Doğanın karmaşıklığı ve sınırları nedeniyle insanın her şeyi tam anlamıyla bilemeyeceği kabul edilir. Bu anlayış, insanın mütevazı olması gerektiğini ve doğa ile uyum içinde yaşamının önemini vurgular. Geleneksel düşüncede, insanın doğayı tahakküm altına alma çabaları yerine, doğayla uyum içinde var olma ve onunla uyumlu bir şekilde yaşama önceliklidir.

Günümüzde, insan-doğa ilişkisi konusundaki tartışmalar ve yaklaşımlar hala devam etmektedir. Bazı bilim insanları ve çevre aktivistleri, insanın doğayla bütünleşik bir şekilde yaşaması gerektiğini ve doğayı anlama çabalarının da bu uyum içinde olması gerektiğini vurgularken, diğerleri ise bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin doğayı daha iyi anlama ve yönetme konusunda önemli bir rol oynayabileceğini savunmaktadır. Sonuç olarak, insan-doğa ilişkisi karmaşık ve sürekli değişen bir konu olarak önemini korumaktadır.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİ

Emperyalizm kavramı özellikle Batı dünyasının başta Afrika ve Ortadoğu olmak üzere dünyanın büyük bir bölümünü hem doğal kaynakları hem de insan kaynağı olarak sömürmesi anlamında kullanılmaktadır. Zira daha önceki kadim geleneklerde doğa insanın doğal bir uzantısı ve onun organik bir parçası olarak görülürken insan da her ne kadar Tanrı tarafından efendi olarak yaratılmış olsa dahi hikmeti gereği insanı da onun bir parçası kıldığı düşüncesi hakimdir. Doğayı bakışın kadim dönemden nasıl radikal bir biçimde koptuğunun en güzel misali kadim geleneklerin neredeyse tamamı doğayı “anne” olarak görür ve bir anneye gösterilen saygı çerçevesinde hareket ederken; Bacon’la ifadesini bulan Newton ile mekanik bir karaktere bürünen yeni bilim anlayışı doğayı mekanik bir cansız nesnelere, formüller, nicelikler alanı olarak görmeye başlamıştır. Klasik dönemde hangi medeniyet havzasına bakarsanız bakın doğa insanın bir anne olarak saygı duyduğu ve kendisiyle birlikte var olduğu bir alan

olarak görülürdü. Oysa modern düşüncede insan, doğaya rağmen varoluşunu sağlayan bir varlık olarak görülmeye başlanır. Klasik geleneklerin doğa ile kurduğu ilişkide o kadar benzer noktalar vardır ki. Mesela, Cicero 2000 yıl önce dünyanın akıl sahibi ve yaşayan bir varlık olduğunu düşünürken; ondan yaklaşık 10 asır sonra hem de Müslüman bir filozof olan Farabi’de benzer şekilde felekleri akli ve nefsi olan bir canlı organizma olarak kabul etmiştir. Romalı filozof Seneca’da, yeryüzünü yaşayan bir canlı olarak kabul etmektedir. Bütün bu kadim filozoflar ve onların ortaya koyduğu düşünce çerçevesi doğayı da tıpkı insan gibi canlı, nefsi ve ruhu olan bir varlık olarak görmüşlerdir (Aslan, 2011:39-49). Çin’de ve Hint’te de benzer görüşleri bulmak hiç zor değildir. Gerek Konfüçyizm ve Budizm gerekse de Hinduizm gibi dini/ahlaki kavrayışlar doğayı canlı ve ruhu olan hatta insanların ruhundan parça olan bir alan olarak görmüşlerdir (Uslu, 2021:443-468). Öyleki Çin ve Hint medeniyet havzaları tüm canlı aleminin doğa da dahil olmak üzere

bir bütünselliğin farklı yansımaları olduğu gerçeğini hala muhafaza etmektedirler (Capra, 1991:64-72).

Emperyalizm; bilim devrimi, aydınlanma felsefesi sonrasında sanayi devrimi ve teknolojik gelişmeler neticesinde bugün sömürünün biçimi ve mahiyeti değişmiş olsa bile devam eden bir süreçtir. Bu sömürü sürecinin bir zihniyet olarak ilk en parlak ifadesini ise 16.yy'da yaşamış olan İngiliz filozof F. Bacon'a atfedilen "bilgi güçtür" anlamında kullandığı Latince deyimde tam olarak yerini bulur. Zira bu bilgi bir sömürü aracı olarak önce doğaya sonra ise insana yönelecek ve günümüzde ise kullanabileceği

her şeye yönelmiş olan bir zihniyetin işaretidir. Öyle ki bu bakış doğaya ilk yöneldiği andan itibaren, doğayı bir matematiksel formüllerle inşa edilebilecek bir nesne olarak görmeye başlayacaktır. Bu dünya düşünce tarihinde ilk defa karşılaşılan bir zihni çerçevedir. Nitekim doğaya bakıştaki radikal kırılmanın işaretini yazılan eserlerin isimlerinde dahi görmek

mümkündür. Mesela bilim devriminin öncü ismi olarak kabul edilen Newton Doğa Felsefesinin Matematiksel İlkeleri kitabı bunu doğrular niteliktedir. Doğa artık matematiksel bakışla ve birtakım formüller ile sırrının ifşa edileceği bir nesne alanına dönüşmeye başlamıştır. Nitekim yine Bacon'da en veciz ifadesini bulabileceğimiz bu düşünüş biçiminde doğa vahşi bir alan ve o nedenle de önce kontrol altına alınmalı sonra da boyun eğdirilmelidir (Bacon, 2012:120). Bugün geldiğimiz noktada bu boyun eğdirme süreci birçok çevre sorununa rağmen devam etmektedir. Klasik dünyada insan toprağı sürer, ekip, biçer ondan mahsul alırdı. Amacı ona zarar vermek değildi. Yukarıda da doğa tıpkı bir anne gibi insanoğlunu besleyip büyüttüğüne inanılırdı. O nedenle nasıl ki bir insan akli melekeleri yerinde ise annesine zarar vermeyi aklından bile geçirmese doğaya

"Her şey maddenin sadece bir birimidir. Maddi birimde ne özgünlük ne de kimlik bir anlam ifade eder, yalnızca fizik yasalarına tabiiyet önemlidir."

karşıda tavrı ayındır. Sadece ondan beslenip, rızkını elde etmek maksatlı olarak ondan istifade ederdi. Ancak modern dönem ile ve düşünüş çerçevesi ile doğa sömürülecek bir alan olarak görülmeye başlandı. Çünkü o artık saygı duyulması gereken bir anne hükmünde değil; sırlarının ifşa edilmesi, kontrol edilmesi ve boyunduruk altına alınması gerek bir yer/nesne olarak görülüyordu. Tabiki bu süreç birdenbire olmasa da çerçeve olarak 17.yy'dan itibaren oturduğunu söyleyebiliriz. Aksi yönde düşünen düşünürler olsa dahi bu istisnai bir durum olarak kalıyordu (Henry, 2012:217-249). Artık varlık anlaşılmayı bekleyen

bir alan değil üstünlük kurulması gereken, ihtiyaçların karşılanmasında sonuna kadar tüketilmesi gereken bir alan olarak görülmektedir (Collingwood, 1999:146).

Bu bakış açısı doğaya mutlak manada hükmedecek emperyal bir gözle bakması kaçınılmaz bir sondu. Doğadan insana yönelecek olan bu zihni çerçeve kendini adeta tek medeniyet kodu olarak dayatacak güçlü

emperyal bir düzen inşa etme yoluna gitmiştir. Ötekine hayat hakkı tanımayacak düzeyde dünyanın tekdüzeleştiği² bir düzene gelinmiş oluyor. Bu materyalist/ mekanik tasavvur, yukarıda da değindiğimiz üzere, her şeyi aynı mekanik bilimsel yasalar tarafından yönetilen maddeden ibaret sayar. Çinli ya da Mısırlı, Doğulu ya da Batılı insan, yıldızlar, ağaçlar ya da böcekler, her şey maddenin sadece bir birimidir. Maddi birimde ne özgünlük ne de kimlik bir anlam ifade eder, yalnızca fizik yasalarına tabiiyet önemlidir (Messiri, 1997:23).

Ancak tabii özellikle doğa bilimlerinde yaşanan hızlı dönüşüm ve ardı ardına yaşanan keşifler ve insan hayatını kolaylaştıran teknolojik icatlar 19.yy. sonu

² Thomas Bauer'ın kitabının ismi. Bütün bilme ve anlama biçimlerinin dışlandığı dünyaya sadece Batı'nın dayattığı gözlükler ile bakılmasını ifade eden kavram. Daha detaylı bilgi için Bknz. Thomas Bauer, Dünyanın Tekdüzeleşmesi.

20.yy başında sosyal bilimcileri de aynı metotları benimsemek gerektiği kanaatinin büyük ölçüde paylaşılmasına sebep oldu. Ancak 20.yy başında doğa ve fen alanlarında özellikle kuantum fiziği ile Newton mekaniğinin belli alanlarda geçersiz olduğu düşüncesi ve yine nedenselliğe dayalı zorunlu bilginin bir zorunluluk olamayacağını ortaya koydu. Bu durum sosyal bilimlere de yansdı. Özellikle aklın zaferi ile sosyal alanda her şeyin çözüleceğini dolayısıyla artık savaşların yaşanmayacağı düşüncesi de geçersiz olmuştur. Üstelik bu geçersizlik 20.yy'ın ilk yarısında insanlık tarihinin yaşadığı en büyük iki savaşın yaşandığı yüzyıl olarak da korku ve şüphenin yoğunlaşmasına sebebiyet verdi. Siyasi ve sosyal alanda büyük çalkantılara sahne olan, Marx'ın "ekonomi-politiği", Weber'in "toplumu", Freud'un "insan"ı çözümlenmeye çalıştığı bu geçiş sürecinde yeni bir devrimin arifesinde bulunan doğa bilimleri de kendi iç bunalımını aşmaya çalışıyordu. 19. yüzyılın geleceğe umutla bakan pozitivist dünyası, muhtemel bir bunalımın, matematiksel-fiziksel yöntemlerle açıklanmasında zorluklar yaşanan iktisat, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlerde tezahür etmesini öngörüyordu. Özellikle, mekanik

süreçlere tam olarak indirgenemeyen ekonomi ve psikoloji gibi disiplinlerde mekanikçi uygulamalar hayal kırıcı sonuçlar doğurmuştu. Uygarlığın Huzursuzluğu kitabında Freud, nesiller boyu gelişen bilim özellikle fizik ve doğa bilimlerindeki gelişmeyle insanoğlu büyük ilerlemeler katetmesine rağmen gelinen noktada bu ilerlemenin insanoğlunu daha mutlu yapmadığını far etmeye başlamış olmasıdır (Freud, 2022:29-30). Hatta bu doğa kuvvetlerine hâkim olmak o kadar ileri bir noktadadır ki; insanoğlu birbirini yok etmenin eşiğine gelmiş bulunmaktadır. Freud bu cümleleri 20.yy başında söylerken bugün daha tekinsiz bir dünyada ontolojik bir güven duygusundan mahrum bir insanlık haliyle karşı karşıyayız. Elbette bundan çevrede kat be kat payını almaktadır.

SONUÇ

Bütün bunlara rağmen doğanın son sürat sömürülmeye devam edilmesi süreci insanlık tarihinin ontolojik varoluşunu tehdit eden ve kaygı uyandıran bir hal almıştır. Bu tehdit bilimsel olarak kanıtlanan ve dünya yüzeyinde adeta canlılığı yok eden göktaş patlaması ya da volkanik patlama gibi dışarıdan ya da doğal olaylar neticesinde

yaşanan bir süreç değil tam tersine insanın kendi yarattığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün buzulların her yıl daha fazla eriyor olması neticesinde okyanus ve deniz seviyesinin artması buna paralel olarak tarım arazilerinin azalması; ormanlık alanların özellikle de dünyanın en büyük orman arazisi olan Amazon Ormanlarındaki dramatik yok oluş süreci yine her yaz dönemi yaşanan büyük orman yangınları, kış aylarında büyük metropollerde yaşanan ve insan sağlığını etkileyen hava kirliliği ve yine büyük şehirlerdeki gürültü ve stresli yaşamın insan psikolojisi üzerindeki olumsuz etkiler bir çırpıda sayılabilecek bu emperyal sömürü düzeninin çevre boyutu ile insana verdiği zararın dehşetini açıklamaya yeter de artar bile. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve binlerce insanımızın ölümüne yol açan Maraş Depremi dahi depreme dayanıksız binaların yanı sıra yerleşime açılmaması gereken verimli tarım arazileri olan ovalarda yerleşimin yapılması nedeniyledir. Ülkemizde bugün şehirler maalesef verimli tarım arazisi olan ovalarda yeni yerleşim yerleri açarak büyümektedirler. Bursa şehri buna en güzel örnektir. Bursa Osmanlı zamanında daha dağlık yüksek alanlarda konuşlu bir şehir iken bugün büyük çoğunluğu verimli bir tarım arazisi olan Bursa Ovasında yaşayan bir büyükşehir olmuştur. Bu doğayı ve insanı tahrip eden sömürü düzeni arkada yatan epistemoloji değişmeden kolay kolay değişmeyecektir. Bu çevre ve insani felaketleri anlatan birçok film çekilmektedir son yıllarda. Nitekim 2022 yılında bir Amerikan yapımı olan Don't Look Up isimli filmde dünyaya çarpmakta olan bir göktaşı tespit edilir ve Amerikan başkanına bu durum aktarılır. Bilim adamlarını seçim sürecinde de bulunduğu için ciddiye almayan başkan daha sonra büyük bir sömürü düzeni kurmuş olan büyük bir teknoloji şirketinin çalışmalarında bu göktaşında önemli

miktarda değerli madenlerin bulunduğunu öğrenir. Bu nedenle de onu parçalara ayırarak içindeki değerli madenlerin çıkarılmasını insanların hayatından daha çok önemser. Hatta seçim kampanyasında bunu artık dünyadaki yer altı madenlerini kullanmayacağız gibi oldukça da çevreci bir dille reklam kampanyasına dönüştürür. Oysa gerçekler oldukça farklıdır. Başta Amerikan sinema sektörü olmak üzere 2000'li yılların başından bu yana çevre ve iklim krizi ve ekoterrorizm ile ilgili 20'ye yakın film çekilmiştir. Bütün bu filmler insanoğlunun geldiğimiz noktada bu düzenin sürdürülebilir olmadığını görmesine yarar mı bilinmez, ancak içinde bulunduğumuz yaz aylarının sıcaklık rekorları kırdığı ve orman yangınları, barajlardaki doluluk oranlarının dip yapmış olması bir gerçeklik olarak kendini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Aslan, İ. (2011). Çağdaş Doğa Düşüncesi, İstanbul: Küre Yayınları
- Bacon, F. (2012). Novum Organum, Tabiatın Yorumu ve İnsan Alemi Hakkında Özlü Sözler, S. Önal (çev.), İstanbul: Say Yayınları
- Capra, F. (1991). Fiziğin Taosu, Aydın Arıtan (çev.), Arıtan Yayınevi
- Cevizci, A. (2005). Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayıncılık
- Collingwood, R.G. (1999). Doğa Tasarımı, Kurtuluş Dinçer (çev.), İstanbul: İmge Kitabevi
- Freud, S. (2022). Uygarlığın Huzursuzluğu, Leyla Uslu (çev.), İzmir: Cem Yayınevi
- Güçlü, A. Uzun, A. Uzun, S. Yolsal, Ü.H. (2008). Felsefe Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Henry, J. (2012). Bilimsel Düşüncenin Kısa Tarihi, Ayşe Mine Şengel (çev.), Ankara: Akılçelen Kitaplar
- Messiri, A. (1997). "The Dance of the Pen, The Play of the Sign: A Study in the Relationship Between Modernity, Immanence and Deconstruction" The American Journal of Islamic Social Sciences, Sayı 14, Güz 1997, 1
- Uslu, A. (2021). Siyasal Düşüncelerin Toplumsal Tarihi Cilt I, İstanbul: Yordam Kitap

PARİS İKLİM ANLAŞMASI VE KÜRESEL İKLİM POLİTİKALARININ ULUSLARARASI İLİŞKİLERE ETKİSİ

Küresel iklim değişikliği, 21. yüzyılın en büyük ve en acil çevre sorunlarından biri olarak dünya toplumunun karşısına çıkmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte artan fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma, endüstrileşme ve tarım faaliyetlerindeki sanayileşme, atmosferdeki sera gazlarının yoğunluğunun artmasına neden olmuştur.

Zafer Furkan Arslan

Bu durum, dünya iklimini kalıcı olarak etkileyerek, kuraklık, seller, deniz seviyesi yükselmesi gibi ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Etkileri tüm dünya genelinde hissedilen bu sorun, yalnızca ekosistemleri değil, aynı zamanda insan sağlığını, tarım ve gıda güvenliğini, ekonomiyi ve sosyal dengeleri de tehdit etmektedir.

Küresel iklim değişikliğiyle mücadele, bir ülkenin veya bir topluluğun tek başına çözebileceği bir sorun değildir. Tam da bu nedenle, uluslararası iş birliği ve koordinasyon büyük bir önem taşımaktadır. Farklı coğrafyalardaki ülkelerin sera gazı emisyonlarındaki artışlar ve azalışlar birbirleriyle bağlantılıdır ve bu nedenle bir ülkenin çabaları, diğerlerinin üzerinde de etkili olacaktır. Ayrıca, iklim değişikliği bir sınır tanımaz sorundur ve küresel düzeyde ortak bir çaba gerektirmektedir. Bu nedenle, uluslararası ilişkiler alanında, küresel iklim politikaları ve anlaşmalarının rolü büyüktür.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) çerçevesinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansları (COP) ise uluslararası alanda küresel iklim

politikalarının belirlendiği ve tartışıldığı önemli platformlardır. COP süreçleri, ülkeler arasında iklim değişikliğiyle mücadelede ortak bir anlayışın oluşturulması ve uluslararası iklim politikalarının şekillendirilmesinde etkili olmaktadır.

Bu bağlamda, 2015 yılında gerçekleştirilen COP21 toplantısında kabul edilen ve 2016 yılında yürürlüğe giren Paris İklim Anlaşması, küresel iklim politikalarının tarihi bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Anlaşma, tüm dünya ülkelerini, küresel sıcaklık artışını 2°C ile sınırlayarak, mümkünse 1,5°C'ye indirme hedefini benimsemeye ve sera gazı emisyonlarını azaltma taahhüdünde bulunmaya çağırmıştır. Anlaşma, özellikle gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum sağlama çabalarını

destekleyecek finansal ve teknik destek mekanizmaları sağlamaktadır. Bu açıdan anlaşma, adil bir yük paylaşımı ve küresel dayanışma ruhunu teşvik etmiştir.²

Bu yazıda, Paris İklim Anlaşması'nın içeriğini, önemini ve uluslararası ilişkilere

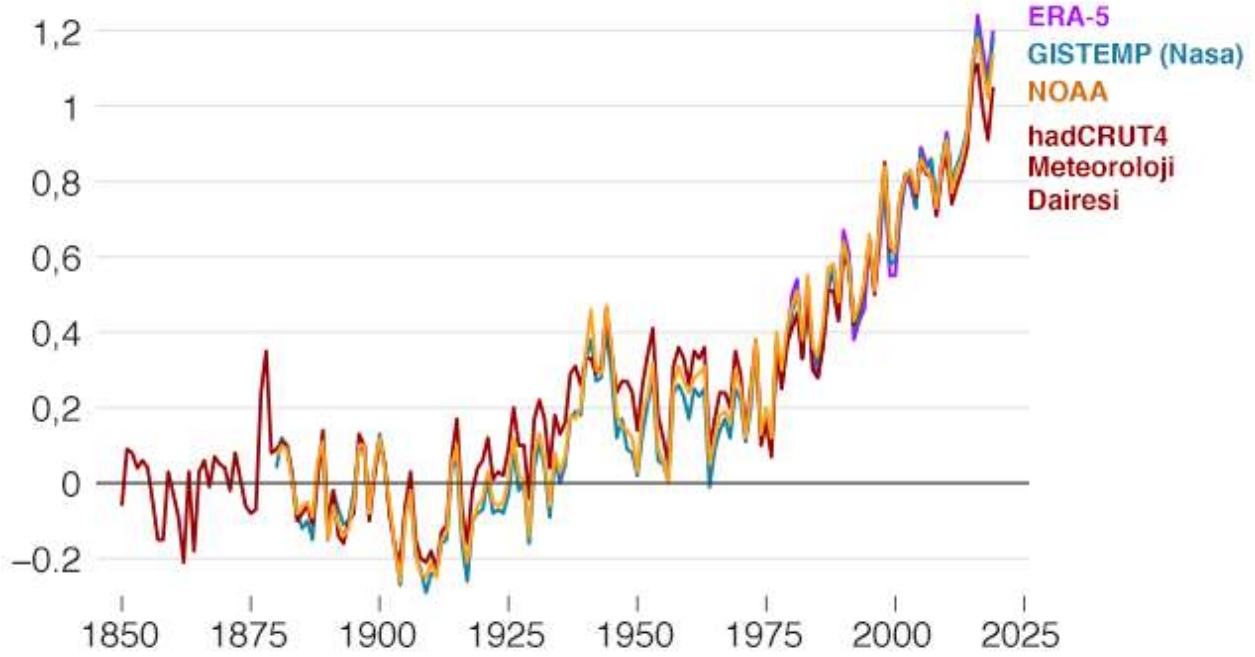
"Küresel iklim değişikliğiyle mücadele, bir ülkenin veya bir topluluğun tek başına çözebileceği bir sorun değildir. Tam da bu nedenle, uluslararası iş birliği ve koordinasyon büyük bir önem taşımaktadır."

² Küresel ısınma artışına dikkat çekmek için 3 boyutlu modellemelerde yapılmıştır. İncelemek için bkn. https://svs.gsfc.nasa.gov/vis/a000000/a004900/a004975/GISTEMP_Spiral_2022-03-06_2257.mp4

¹ Zafer Furkan Arslan, TESAM Siyasal Bilimler Kürsüsü Direktörü.

Şekil 1. 1980-2025 Arası Küresel Sıcaklık Artışı (°C)

Kaynak: Meteoroloji Dairesi

etkileri incelenecektir. Ayrıca, anlaşmanın uygulanması ve gelecekteki perspektiflerine yönelik öneriler ve temenniler sunulurken, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası iş birliğinin önemine vurgu yapılacaktır. Çünkü küresel iklim değişikliğiyle mücadele, yalnızca bir ülkenin veya topluluğun sorunu değil, tüm insanlığın ve gelecek nesillerin ortak kaderidir.

1. PARIS İKLİM ANLAŞMASI VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Paris İklim Anlaşması, ülkeler arasındaki iklim politikaları üzerinde bir dönüm noktası oluşturarak, küresel düzeyde bir dayanışma ve iş birliği ruhu yaratmıştır. Tüm dünya ülkeleri, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede ortak sorumluluk üstlenme konusunda bir araya gelmiştir. Paris İklim Anlaşması, küresel iklim politikalarında adil bir yük paylaşımı ve farklı ülke gruplarının (gelişmiş ve gelişmekte olan) sorumluluklarını tanıması açısından da önemlidir. Anlaşma, zengin ülkelerin finansal ve teknik destek sağlamasını, gelişmekte olan ülkelerin ise iklim değişikliğine uyum sağlamasını ve düşük karbonlu ekonomilere

geçiş yapmasını teşvik etmektedir.³

Paris İklim Anlaşması, küresel iklim politikalarında bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Anlaşma, Kyoto Protokolü'nün⁴ ardından, dünya genelindeki tüm ülkeleri, gelişmiş ve gelişmekte olan, emisyon azaltımı⁵ ve iklim değişikliğiyle mücadele konusunda ortak bir çatı altında birleştiren ilk anlaşmadır.⁶ Daha önceki anlaşmalar, sadece gelişmiş ülkeleri sera gazı emisyonlarını azaltmaya zorlarken, Paris İklim Anlaşması tüm ülkelerin eşit sorumluluk taşıması gerektiğini vurgulamıştır. Bu anlaşma, uluslararası ilişkilerde gelişmekte olan ülkelerin de katkıda bulunmasını ve iklim değişikliğiyle

3 T.C. Dışişleri Bakanlığı. Paris Anlaşması. Erişim tarihi: 25 Temmuz 2023. <https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>

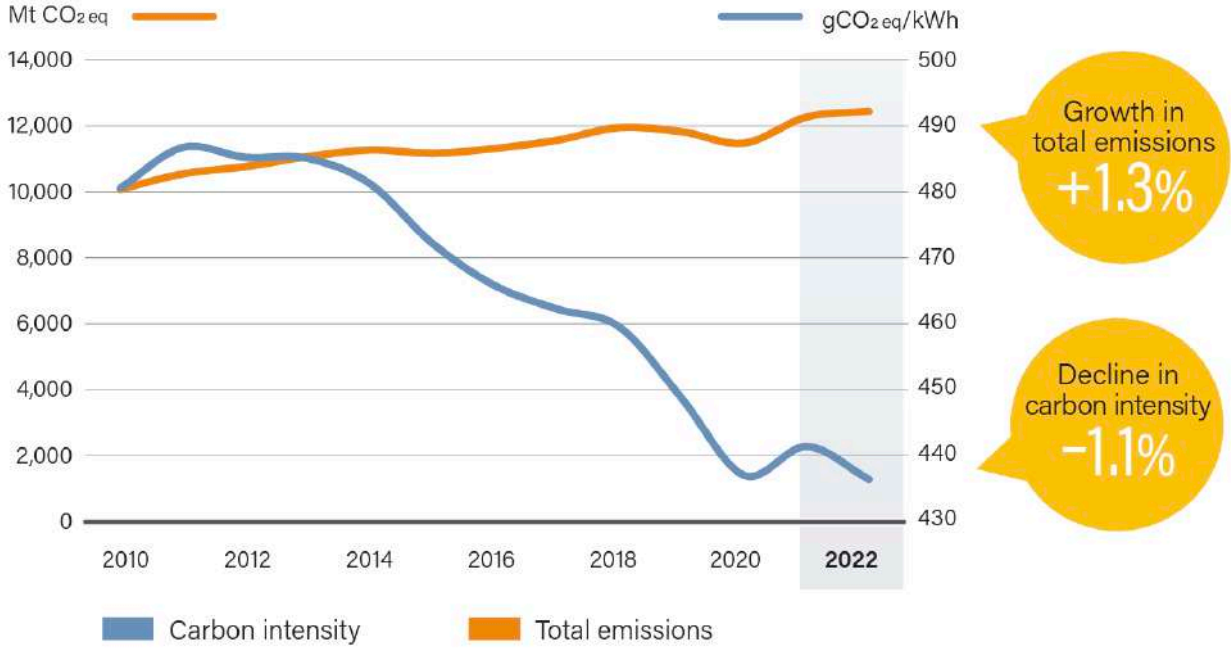
4 United Nations. (1998). Kyoto Protocol to the United Nations framework convention on climate change. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>. 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. 2005-2012 ve 2013-2020 olmak üzere 2 dönem yürürlükte kalmıştır.

5 Grafik-2 de 2010-2022 yılları arasında karbon yoğunluğu ve toplam emisyon yer almaktadır.

6 T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Paris Anlaşması. Erişim tarihi: 25 Temmuz 2023. <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34>

Şekil 2. Enerji Sektörü Emisyonu ve Emisyon Yoğunluğu, 2010-2022

Kaynak: REN21, Renewables 2023 Global Status Report

mücadelede daha eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamıştır.

İklim değişikliği, gelişmekte olan ülkeleri daha fazla etkileyen bir sorundur. Ancak daha önceki iklim anlaşmaları, gelişmiş ülkelerin sorumluluğunu önemli ölçüde arttırarak, adil olmayan bir yük paylaşımına yol açmıştır. Anlaşma, birçok ülkenin ve uzmanın katkısıyla zorlu ve yoğun müzakereler sonucunda ortaya çıkmıştır. Tarafların farklı çıkarları, ihtiyaçları ve beklentileri göz önünde bulundurularak, her ülkenin taahhütleri ve hedefleri belirlenmiştir. Paris İklim Anlaşması'nın başarılı bir şekilde kabul edilmesi, uluslararası diplomasi ve müzakere süreçlerinin iklim değişikliği gibi karmaşık ve küresel sorunlara çözüm bulma kapasitesini göstermektedir.

Anlaşma, gelişmekte olan ülkelere iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum sağlama çabalarında finansal destek sağlama taahhüdü içermektedir. İklim değişikliğiyle mücadeleyi sürdürülebilir kalkınma ve ekonomi politikalarıyla bütünleştirmeyi hedeflemektedir. Ülkelerin kendi emisyon

azaltma stratejilerini belirlerken, sosyal ve ekonomik kalkınma ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması ve düşük karbonlu ekonomilere geçişi teşvik etmesi önemlidir. Bu, uluslararası ilişkilerde, ekonomi ve çevre politikalarının entegrasyonunu sağlayan bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamıştır. Zengin ülkeler, gelişmekte olan ülkelere 2020'den itibaren her yıl 100 milyar dolarlık iklim finansmanı sağlama sözü vermiştir. Bu, iklim değişikliğiyle mücadelede daha adil ve kapsayıcı bir küresel çabanın bir göstergesidir.

2. PARİS İKLİM ANLAŞMASI'NIN UYGULANMASI VE GELECEKTEKİ PERSPEKTİFLER

Anlaşma, 2016 itibarıyla küresel sera gazı emisyonlarının %55ini oluşturan en az 55 tarafın anlaşmayı onaylaması koşulunun karşılanması sonucunda yürürlüğe girmiştir ve taraflar, belirlenen hedeflere ulaşmak için eylem planları ve politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bu aşamada, Anlaşma'nın uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi önemlidir. Ayrıca, 2030'dan

sonra yeni taahhütlerin belirlenmesi ve daha uyumlu hedeflerin ortaya konulması da ele alınmalıdır. Paris İklim Anlaşması'nın başarısı, tarafların taahhütlerine sadık kalması, iklim politikalarının etkin bir şekilde uygulanması ve finansmanın sağlanması gibi faktörlere bağlı olacaktır. Paris İklim Anlaşması, tarafların emisyon azaltma taahhütlerine uyum sağlamasını öngörmektedir. Bu nedenle, tarafların taahhütlerini düzenli olarak izlemesi ve değerlendirmesi önemlidir. Bilimsel temelli bir izleme mekanizması oluşturularak, ülkelerin gerçekleştirdiği ilerlemeyi objektif bir şekilde değerlendirmek mümkün olacaktır.

Bilimsel verilere dayanarak, küresel sıcaklık artışını 1,5°C'ye indirme hedefine ulaşmak için daha kapsamlı ve etkin politikalar geliştirilmelidir.⁷ Gelişmekte olan ülkeler, iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum sağlama konusunda finansal ve teknik destek almalıdır. Gelişmiş ülkeler, 100

milyar dolarlık iklim finansmanı hedefine ulaşmayı sağlamak için daha fazla çaba sarf etmelidir. Ayrıca, finansmanın etkin kullanımı ve projelerin izlenmesi için şeffaf ve hesap verebilir bir mekanizma oluşturulmalıdır. İklim değişikliğiyle mücadelede teknoloji transferi ve iş birliği önemli bir rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, temiz enerji teknolojileri ve sürdürülebilir uygulamalara erişim sağlayarak, karbon emisyonlarını azaltma çabalarını desteklemelidir.⁸ Bu nedenle, teknoloji transferi ve iş birliğini teşvik eden mekanizmalar geliştirilmelidir.

SONUÇ

Anlaşma, uluslararası toplumu iklim değişikliğiyle mücadele konusunda bir araya getirerek, adil bir yük paylaşımı ve dayanışma ruhunu teşvik etmiştir. İklim değişikliğiyle mücadelede başarının anahtarı, tarafların taahhütlerine uygun hareket etmeleri ve sürekli bir iş birliği içinde olmalarıdır.

8 Şekil 3'te birincil enerji kaynaklarının kullanımına göre dağılımı ve 2050 net sıfır politikasına göre beklenti rakamları yer almaktadır.

7 United Nations. Climate change. Erişim tarihi: 22 Temmuz 2023. <https://www.un.org/en/global-issues/climate-change>

Paris İklim Anlaşması, tüm dünya ülkelerini iklim değişikliğiyle mücadelede birlikte çalışmaya çağırılmaktadır. Tarafların ortak bir vizyon ve kararlılıkla hareket etmeye devam etmeleri ve küresel iş birliğinin güçlenmesi önemlidir. Ancak anlaşmaya bağlı kalmak ve çıkarları için uluslararası toplumla birlikte çalışmak, gelecek nesillere daha sürdürülebilir bir dünya bırakmamızın anahtarıdır. Ayrıca bir diğer beklentimiz bilinçli ve eğitimli toplumların iklim değişikliği konusunda farkındalık yaratması ve talep etmesidir. Bu durum, siyasi liderleri ve karar vericileri daha sürdürülebilir ve çevre dostu politikaları uygulamaya teşvik edecektir. Paris İklim Anlaşması'nın hedefleri, gelecek nesillerin yaşam kalitesini ve dünyanın sürdürülebilirliğini etkileyecektir. Temennimiz, tüm tarafların gelecek nesiller için sorumluluk alarak, sadece kendi çıkarlarına değil, tüm insanlığın refahına yönelik kararlar almalarıdır.

"İklim değişikliğiyle mücadelede başarının anahtarı, tarafların taahhütlerine uygun hareket etmeleri ve sürekli bir iş birliği içinde olmalarıdır.."

Gelecekte, Paris İklim Anlaşması'nın uygulanması ve geliştirilmesi için daha fazla çaba ve kararlılık gerekmektedir. Anlaşmanın başarılı bir şekilde uygulanması ve ilerlemenin sağlanması için uluslararası iş birliğine ve kararlılığa olan ihtiyaç artmaktadır. Önerilerimiz, anlaşmanın hedeflerine ulaşmak için atılacak adımlara rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Temennimiz ise, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel bir dayanışma ve sorumluluk bilinciyle hareket ederek, daha sürdürülebilir bir dünya yaratmaktır. Unutmayalım ki, iklim değişikliği küresel bir tehdit ve ancak birlikte hareket ederek bu zorluğun üstesinden gelebiliriz. Ancak bu tarihi anlaşma, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir adım ve gelecek için umut ışığıdır.

Şekil 3. Birincil Enerji Kaynaklarının Kullanımına Göre Dağılımı ve 2050 Net Sıfır Politikasına Göre Beklenti Rakamları

	2050'deki seviye				Değişim 2019-2050(p.a)			2050'de birincil enerjini payı		
	2019	Acc	Net Sıfır	NM	Acc	Net Sıfır	NM	Acc	Net Sıfır	NM
Yakıtta Göre Birincil Enerji										
Toplam	627	666	630	733	0.2%	0.0%	0.5%	100%	100%	100%
Petrol	193	78	39	140	-2.9%	-5.0%	-1.0%	12%	6%	19%
Doğalgaz	140	87	60	166	-1.5%	-2.7%	0.5%	13%	9%	23%
Kömür	158	23	17	96	-6.0%	-7.0%	-1.6%	4%	3%	13%
Nükleer	25	40	47	28	1.5%	2.1%	0.4%	6%	7%	4%
Hidro	38	61	65	48	1.6%	1.8%	0.8%	9%	10%	7%
Yenilenebilir Kaynaklar (biyoenerji dahil)	74	377	403	256	5.4%	5.6%	4.1%	57%	64%	35%
Yerel Birimler										
Petrol (Mb/D)	98	42	21	73						
Doğalgaz (Bcm)	3900	2422	1658	4616						
Bölgeye Göre Birincil Enerji										
Gelişmiş	234	171	162	199	-1.0%	-1.2%	-0.5%	26%	26%	27%
ABD	97	76	74	89	-0.8%	-0.9%	-0.3%	11%	12%	12%
AB	65	45	42	51	-1.2%	-1.4%	-0.8%	7%	7%	7%
Yükselişte Olanlar										
Çin	147	149	138	160	0.0%	-0.2%	0.3%	22%	22%	22%
Hindistan	42	88	88	94	2.5%	2.4%	2.6%	13%	14%	13%
Orta Doğu	37	47	45	48	0.7%	0.6%	0.8%	7%	7%	7%
Rusya	30	30	26	32	-0.1%	-0.4%	0.1%	4%	4%	4%
Brezilya	16	17	15	18	0.2%	-0.1%	0.5%	2%	2%	3%

n11'deki mağazanı aldostum.com'a ücretsiz taşı

n11 entegrasyonumuz sayesinde
Tek tıkla bütün ürünlerinizi yükleyin
Otomatik stok güncelleme
Otomatik fiyat güncelleme

5%
Komisyon
Oranı

Elektronik
grubu için
3%
Komisyon
Oranı

Daha detaylı bilgi için **0(216) 335 0 335** nolu numaradan destek alabilirsiniz. Kampanya 28 ŞubatTarihine kadar geçerlidir.

PAYTR Güvenli Sanal POS Hizmeti ile Ödeme Güvenliğinizi Sağlar.

aldostum.com

SANCAK ÖĞRENCİ YURTLARI

BURSA, ANKARA VE KONYA'DA

Evinizdeki Konfor

www.sancakyurtlari.com

0(216) 523 22 23

Genel Merkez: Küçükbakkalköy Mh. Şerifali Cd. N:7-9Ataşehir/ İSTANBUL

Batu Zeytinyağları

www.batugida.com.tr

www.batuzeytinyaglari.com

Telefonla Sipariş alınır!

☎ **0(531) 458 59 64**

TESAM YAYINLARI

